

Imprimat legal.

UNIVERSUL LITERAR

AUREL BAEȘU: FEMEI DIN MOLDOVA

An. XLIII, No. 13.
27 Martie 1927.

Lei 5

Improspătare

Peste grădina udă, ștearsă, rece
Un bun găsit a fluturat vioi :
Venea răsând cu cercei-ghiocei
Subțire primăvara care trece.

Un bun găsit a fluturat vioi.
Inceț, inceț câte un răspuns mic :
Zăpada putredă topindu-se; pic, pic
Iurli, iurla pe sus un pițigoi.

Venea răsând cu cercei-ghiocei
Cu soarele — umbrelă de flori mari
Grădina isbucni răsând muguri amari
Și încă o pasăre cinsti în graiul ei.

Subțire primăvara care trece
Venea răsând cu cercei-ghiocei
Un bun găsit a fluturat vioi
Peste grădina udă, ștearsă, rece.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FLORICA MUMUIANU

Dușmanul

— CH. BAUDELAIRE —

Tinerețea mea n'a fost decât o furtună întunecoasă,
Arareori brăzdată de un soare strălucitor ;
Trăsnetul și ploaia mi-au pustiiț grădina,
C'abia de-au mai rămas câteva fructe tinere.

Iată că-am atins toamna gândurilor,
Și că trebuie să prind lopata și grebla
Ca să lucrez din nou pământul îngecat,
Unde apa sapă gropi adânci ca niște morminte.

Și cine știe dacă florile noi pe care le visez
Vor găsi în acest pământ spălat ca un mal
Mistica hrană care să le dea putere !

— O, durere ! o, durere ! Timpul mănâncă viața,
Și ascunsul Dușman care ne roade inima
Din sângele pe care îl pierdem crește tot mai puternic !

AL. T. STAMATIAD

Dușmanul

CH. BAUDELAIRE

Furtună, tinerețea trecu pe bietu-mi lut
Arare întreruptă de sori strălucitori
Și rumenele roade au fost de-atâtea ori
Sub tunet și sub ploaie ! Mai toate au căzut.

O toamnă grea de gânduri m'adună-acum cuminte
Cu palme ne'nvăfate pe greblă și lopată
Vreau să refac sârmana-mi grădină inundată
În care apa sapă gropi mari, poate morminte...

Și cine știe, pentru flori noi ce le visez,
De-oiu mai găsi în tine spălată ca o plajă
— În sânu-i mort și galben — cu ce să le'ntremez !

...Durere, o durere !... Cât inima trăește,
Dușmanul tainic, timpul, o roade ca pe-o coajă
Prin care suge viul lăuntric ce-l hrănește.

C. M. THEODORESCU

Jurnal Basarabean

— FRAGMENT —

Lui Ionel Tălăngescu

Zilele sunt lungi și plictisitoare; nopțile prea albe și prea lungi. De aceea poate, fără regret și fără aduceri aminte, se încep și se desfac iubiri. De în o vară, sunt din cele mai trainice și se încrustează în mintea localnicilor cu senzație, nelalocul lor pe aci, ca ceva rar și neobișnuit.

Tot „Ana Kareuina” a rămas la modă și la pian „Reproche d'amour”. Falaieca și ghitara: „erepcă” albă în sticle „Ali-got”, chef de-al nostru și deabia după miezul nopții, setea rusească, fără gând de saț, a slujbașilor lui Gogol.

În termenii unificării, firese și dema, ar fi alăturarea roșcată și lumescă a părintelui Ciocică, sau a Sfinției sale din Ciulnațeni Ialomiței — Vasile Buză-Iăiată...

— „Atunci, întrebăm noi: cine poate trăi în Basarabia însurat și fără pofta băuturii?”

Oraș tihnit de graniță, prins de o ondulare a Nistrului cu apele calme și verzi. Cu peste tot locul, străzile merg paralele, toamna innoroiate și ternile cu potop de zăpadă albă-albă, svânturată luni întregi de oftatul viforului tocmai până în strada Lermontov, sub fereastra domnișoarei Sonia — care se știe — pe tot timpul ninsorii, ochi-i sunt negri, negri...

Tempul trece leșez, din popas în popas, la fiecare colț, unde se întrecăie lărgimea uliților. Cam în mijlocul cuprinsului întârzie, mută neșimțit, la o jumătate de cadran, minutarul primăriei și deșteaptă la Sobor limba adormită a clopotului.

De aci începe centrul, miezul orașului, până la gară innăpădit de prăvălii, cu firmele colorate și cu bec electric la vitrină; Trei restaurante, sigur, cele de mâna întâi, un croitor „de bărbătesc”; dughene, unde se vând semințe și salam; magazinul „de pește și cosmetic — Gold-farbe”; cofetării (fără apă, doar cu bere și cu vin după-dulciuri) au în față grădinița leandrilor infipți în hârdaie verzi, doi câte doi, pe flanc, să despartă drumul.

Cinematograful „Bomond” așezat la încrucișare de uliți, își arată, în nopți fără lună, străbătând din cellalt capăt al orașului; becurile electrice cu lumină albă, ca de zi, etaleză la intrare frumusețea filmului în afișe mari, colorate și economisește primăriei de trei ori pe săptămână — când e reprezentație — luminatul a cinci străzi.

Grădina publică are bănci fără reze-mătoare — două pe fiecare alee, miros de tei înflorit, iarbă înspicată „din care nu se vede omul” și boschete mărginașe ferite de ochiul scrutător și de mâna prea lungă la bacșișuri a sergentului din post, pentru acei care vor înțelege mai adânc, odată cu răsăritul lunii sbuciumul și poezia versurilor lui Pușchin...

La mijlocul grădini, unde arde un singur bec, estrada de piatră pentru muzica militară și chioșcul cu înghețată, „sitro” roșu și floarea soarelui la pahar.

Odinioară, aci se cânta „Bojé țarêa hrâni”, de opt ori în sir pentru polcovnicul venit în inspecție.

Deacum — ca un vis urât în ochii mojioului, cu bluză roșie și barbă neagră revărsată deasupra pieptului până sub icoana Marelui Domnului — cântă muzica grăniciorilor de câte trei-patru ori

pe vară. Întâiu, la venire, începe cu „Trăiască Regelo”; mai târziu, pe la jumătatea lui August când toți se întorc din concediu, la serbările câmpenești date de liceul de fete — „cu lumină electrică până dimineața, liber toată noaptea în oraș (ordin de la garnizoană) și bătăe cu flori” (musețel, ochiul bouului) — începutul le anunță trambonul singur, maestos și ritmic, ca o chemare: urmează „Deșteaptă-te române” și „Flora Sîlsarei”, cu acordurile aruncate strident în liniștea nopții, până dincolo de închisoare, unde rondul furat de cântec uită să-și strige din timp în timp semnalul de pace și veghere.

Regimentele se schimbă toamna, odată cu plecarea pasărilor călătoare și atunci „concertul de adio” depinde de șef. Când „Sambre-Meuse” în pas de defilare de la Nistru până la gară, când „Bătută” sau „Căzăceasca” (pentru ai noștri) — încinsă într-o horă largă că răspântia colțului de lângă „Record”, cu flori și torțe aprinse, ca la 10 Maiu.

Plimbările la grădina sunt împărțite. Sămbăta seara, numai cei de mâna a doua. Elevi de liceu, gălăgioși, îmbrăcați cu tunici albe de dril, strânse la mijloc, după moda rusească, în șnururi împletite, negre. Croitorese cu ochi albaștri, rumene și vorbărețe, îmbrăcate ca la București — sprijinul și deliciul garnizoanei. Stăpânii dughenelor cu tot acamul după ei, urduroși și creți, mirosind a gaz, a mizerie și a pilaf cu seu.

Sus, luna albă, străvezie; drumul robilor arcuit dinspre oraș până în vârful plopului de lângă chioșc. Jos — umbră, dăre de lumină, viață, iar pe marginea cărărilor în dreptul fiecărei bănci, unde pietrișul este bătătorit, o nouă cale lactee punctată de cojile semințelor.

În întuneric, perochile ascunse prin tufișuri mărginașe, chihotesc porcos, ademeniți de lună.

Duminica — elita.
Mai mult fetele negustorilor de pe strada principală.

— Zdraste, Frida!
— Zdraste, Hana!

— Zdraste, Ida!
— Zdraste, Șura!
— Zdraste, Riva!

Și-și dau mâinile strâns, ca după o revedere îndelungată, cu toate că la prânz, vecin cu vecin, acasă, peste gard, s'au înțeles pentru oră fixă, seara, la grădina.

Fetele mănâncă înghețată și vorbesc de lux, luxul lor sărăcăcios, (rochii de marchizet, pantofi de lac „32”, ciorapi albi și pălării negre, cu două aripăcare în sbor, la spate) știut de ani, acum, sub lumina becului electric și a bunici dispoziții imprumută vestmânt de nouitate.

Bărbajii, încântați de întâlnire, răsăd cu gura plină de strălucirea dinților aurii eșiți jumătate în afară și ca la o zi mare se cinstesc cu sitro colorat.

— Izidor, ce zici de grâu?

— Imm!

— Zău?

— Izidor, stamba lui Zaica ai văzut-o?

— Nu!

— Nuu?

— Zău!

— Ehe-c!

— Zoou?

— Izidor, mai vreau o înghețată, spune una din fete.

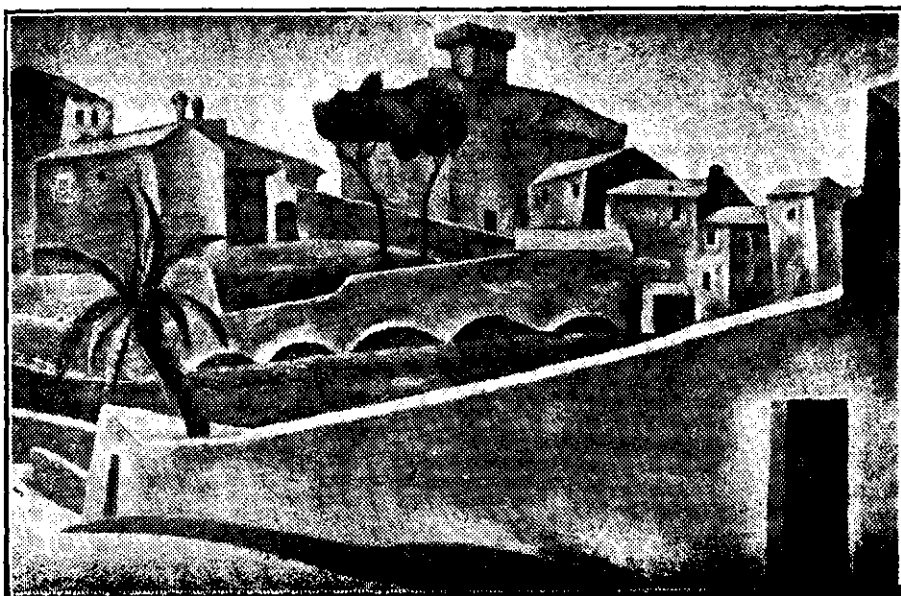
— Mai bine un sitro, răspunde iute Izidor, cumpănuind în gând costul paharului de sitro pe lângă cel cu înghețată: — și mai rece și mai dulce și-ți ține și mai mult de sete — 2 lei; înghețata — 8 lei, și puțină și nu-i așa de rece și poate să se îmbolnăvească, cum mănâncă ele, Doamne așa de repede!...

Ei cumpără, în urmă, seminte ca să aibă pe drum și pornesc acasă, la odihnă. Fetele mai rămân puțin. (Este o lună, Izidor!) Katea, le-a șoptit Katea ceva la ureche!...

Și pe loc, atunci Frida a scos pe furieș puful, Ida — ogingioara, Niura — rujul, și din sân, Riva — sticluta cu dopul, ca o coroană împărătească...

Măine dimineață, încă din zori, una din ele cu frică va desface, pentru a nu știu câta oară, biletul mototolit și cu greu va înțelege tot ce este scris; cealaltă, după o noapte de veghere, se va mai gândi încă dacă nu-i păcat și dacă Dumnezeu poate fi al tuturor, la fel... Riva, prima grijă — să-și pună moașele în hârtiuțe și să-și calce rochia cea albă, pentru diseară la întâlnire.

Ida, biata de ea, plânge.

JEAN NEGULESCU: PEISAJ

GENERAȚIA NOUĂ FAȚĂ DE TRADIȚIE ȘI DE MODERNISM

CONFERINȚA ȚINUTĂ LA 27 FEBRUARIE ÎN SALA ATENEULUI ROMÂN

— Urmare —

de ION PILLAT

E Duminică seară, și lumea stă până târziu la sfat și la plimbare.

Calea robilor se lasă tot mai jos și din când, în când, o aripă de vânt duce mirosul de tei pe uliți unde înfloresc doar salcâmi... Domnul Bruhanov, a eșit cu scaunul la poartă.

Fumează încet, tacticos, și pe urmele rotocoalelor albăstriei ochi-i fug la carul mare ce și-a înfipt parcă oiștea în colțul casei sus pe acoperiș.

Se gândește departe, domnul Bruhanov, mult în urmă, mult!...

...Atunci, toată lumea îl salută cu respect, și prin fața Zamstvei, paznicul — și cel de noapte, și cel de zi — făcea drepti, ca ispravnicului la inspecție... Unul era Bruhanov, unul singur în tot județul!...

Verile, cu familia întregă la Budachi, la mare, sau dacă nu era prea ocupat, din doi, în doi ani, putea să meargă și la Odesa, tocmai la Odesa!... În curie potop de păsări; landou, cu inițialele numelui, strălucitoare în bronz, pe fundul lăcut și țesute cu mătășă pe catifeaua violetă a perinelor, puzderie de servitori — aceiași, care astăzi îmbrăcați nemțește, îi dau cu tifla'n față, ca și cum niciodată n'ar fi fost el! Bruhanov, stăcân și primul în județ!

Trage vântos din figură și oftează adânc... Vremurile s'au schimbat, păcătoase, ca și oamenii... Nerașinați, până la miezul nopții îi chibotese sub fereastră... Atunci știa de frică, știa că aci trăiește Bruhanov: — sonul, nesomul poruncă, ca din amurg, un pas să nu se audă pe strada lui!... Murmurul vine nelămurit, ca și mireasma de tei; un țigălar al trenului, cu ecoul depărtat, rupe liniștea în două; privighetoarea, în nucul grădinii, își ascute pîrîitul...

Domnul Bruhanov, se gândește, dacă mâine, brutarul îi va mai da o pâine pe datoriesss

Pe „Haruzina“, strada centrului, boțezată dela intrare altfel, dar rămasă pentru toți așa, fărfața a început de mult. Trombonul, rămas anunțătorul veseliei și factor principal în orchestra restaurantului „Carpații Români“, își trimite cadențat, răgușeala până la marginea orașului — chemând.

Domnișoara Vera așterne iute fața de masă sub umbrar, aduce samovarul, coșulețul cu lipic, miere și zahăr pe talerul de faianță, vopsit în fund cu chipul împărătesei Iosefina, șters și decolorat de vreme.

De sus, la fiecare adiere, cad rar, una câte una, codițe de tei cu floare, și rând, pe rând, s'aprinde stele.

E tare târziu și „papășa“ nu mai vine dela grădină!

Nerăbdătoare, ascultă cu luare aminte — socotește de câte ori a tăcut trombonul... Până acum de trei ori... și parec din nou începe!...

Nu poate desluși: alături, domnul „Ariton casierul“ îi face curte, cu gramofonul scos în grădiniță

În cămașa înflorită de arnici roșu la gât și pe la mâneci, răsturnat adânc pe speteaza scaunului, casierul, dus pe gânduri, ascultă cântecul goarnei de metal galbui, fumează din Inlea, tusește și aruncă priviri de craiu bătrân, alături, peste zăplazul mic.

Verei nu-i place nici gramofonul, și nici domnul Ariton casierul!...

(Urmează)

GEORGE DORUL DUMITRESCU

Tighina, 1925.

Când a venit școala cea nouă de pictură la noi, când s'a introdus prin Andreescu și Grigorescu școala franceză dela Barbizon, noi am rupt brusce cu un trecut românesc. În ce privește pe Grigorescu, poate că are să vă mire afirmația mea, dar mi se pare că Grigorescu, atât de român prin subiectele alese și prin cadrul ce le înjune, este mai puțin românesc prin felul de a le trata. Luchian însă, cu toate că pare mai universal în ce privește alegerea subiectelor, rămâne foarte specific al nostru din punctul de vedere al tratării acestor subiecte. Casele, oatele, chiar florile sale sunt tratate într'un spirit românesc; pictorul le dă o expresie interioară originală. Grigorescu e român prin colcarea exterioară a subiectelor, Luchian prin pasta lor sufletească.

Ceeace însă te izbește la toată școala de pictură românească, este sensul peisajului. Pe când asistăm astăzi în Europa la o dezvoltare din ce în ce mai mare a umanului, a portretului, a reproducerii de scene orașenești, eu cred că nișări mai mult ca în pictura românească n'a rămas și nu s'a dezvoltat tehnica peisajului și, după cum vom vedea mai pe urmă, a unui peisaj specific românesc, rustic și sufletește tot deodată, mai pe urmă, a unui peisaj specific românesc, rustic și sufletește tot deodată.

Eu cred că generația nouă va păși de o parte la lărgirea și adâncirea acestui peisaj. Probabil că îi va adăuga peisajul uman: portretul. În același timp, revenind pe drumuri noi, la vechile forme, le va desvelta, legând poate pictura „expresionistă“ de astăzi, cu pictura atât de expresivă a icoanelor. Aceste drumuri noi vor rămâne însă în orice caz în continuare cu drumul firesc al tradiției noastre.

Tot astfel și în muzică. Noi avem un folklor muzical, avem cântece bătrânești, colinde, cari sunt foarte interesante nu numai prin partea lor literară, prin versurile lor, dar mai ales prin melodia, care întovărășea acele versuri. Din nenorocire o mare parte din această muzică s'a pierdut, fiindcă la început culegătorii de literatură populară, erau literați și-i interesa numai cuvintele, lăsând să se piardă melodia, care face parte integrantă din baladă. Și aici trebuie să recunoaștem meritul celor, cari au cules acele cântece și au permis, culegând folklorul nostru muzical, să se creeze mai târziu o școală românească. Tiberiu Brediceanu de exemplu, a cules fie singur, fie împreună cu Bella Bartok atâtea și atâtea motive românești în Ardeal, motive muzicale cari altfel s'ar fi pierdut. Este o datorie a noastră a tuturor și în special a Ministerului Artelor să organizeze echipe de oameni pricepuți, cari, cât mai este încă timp, să întreprindă adevărate expediții de cercetare și, cu fonograme, să mai prindă și să salveze ce se mai poate salva din aceste cântece.

Compozitorii români se pare că au pierdut acest contact direct cu folklorul lor național și l-au pierdut vrând să se europeenizeze, fără să-și dea seama că în Europa modernă triumfau acele

școli, cum este școala rusească, școala spaniolă, cari făceau apel tocmai la folklorul țărilor lor respective. Voi reaminti numai în treacăt influența lui Glinka și a școlii celor 5: Musorgski, autorul Operei atât de caracteristic rusească: „Boris Gudunov“, pe care am auzit cu toții în ultimul timp la Opera noastră, împreună cu Borodin, Balakirev, Rimski-Korsakov și Cesar Cui, teoreticianul grupului. Motivele lor muzicale rușii le-au luat nu numai din folklorul lor și din muzica bisericească bizantină, ci chiar — mai ales Rimski Korsakov — din motive orientale ale Persiei și ale Turkestanului, Muzica spaniolă tot așa s'a regăsit pe sine, adresându-se folklorului național și printr'ansul celeilalte lumi orientale, motivului muzical arab.

Drumul nostru viitor în această privință va fi o lărgire, o fecundare a folklorului muzical românesc prin mijloacele muzicii savante europene. Dar trebuie neapărat s'o întreprindem fiindcă, ce nu întreprindem noi, o realizează ungarii Bella Bartok și alți compozitori maghiari au reușit să facă să se creadă, prin simfonile și bucățile lor de muzică, întemiate pe multe motive românești, că aceste motive sunt maghiare, integrându-le astfel în muzica ungurească.

Dar să trecem la o parte mai esențială pentru înțelegerea sufletului unui neam, să trecem la literatură. În adevăr, literatura este arta cuvântului și, pe când am văzut dincolo numai culori sau sunete, aici avem de a face cu însuși graiul neamului, cu acele cuvinte cari exteriorizează direct sufletul unui neam.

Arta cuvântului este în același timp superioară și inferioară celorlalte arte. Este superioară, fiindcă cine zice „cuvânt“ zice sinteză, sinteză de culoare și de muzică, la care se adăugă un înțeles. Pe de altă parte este inferioară la prima vedere artelor plastice și muzice, fiindcă prin uzul cuvântului pe care-l facem în viața de toate zilele, el se tocește în gura noastră, cum se tocesc monedele de metal în mâna oamenilor, cari le întrebuițeau prea des. Această banalizare a cuvântului forțează pe scriitori să facă sinteze noi, sinteze din ce în ce mai grele. Deci graiul românesc, care este sinteza specifică a sufletului nostru, va hotări în viitor și drumul literaturii noastre.

Care este sinteza acestui grai? Să urmărim cari sunt elementele lui constitutive, căci aceste elemente constitutive fatal vor influența și clădirea de mai târziu, cum structura cărămizilor, pe cari le pui la temelie unei case, fatal decid și de trănicia casei pe care o clădești.

În graiul românesc găsim un element foarte puternic plastic, greco-latin, și mai găsim — lucru de care este impresionat orice străin care aude graiul nostru — și o muzicalitate slavă a sunetelor și intonației. În afară de aceste două elemente mai este un al treilea care le unește ca un fundal, având și muzica lui proprie, și plastica lui deosebită, care lovește la rândul ei pe toți străinii și-i face să găsească un ce cu totul original, în graiul nostru: vorbesc de elementul tracic sau originar al limbei. Accentul

limbei noastre însă este precumpănitor pe partea latină.

Au fost unele literaturi, cari s'au dezvoltat fără grai propriu, cari au reușit să aibe un element specific al lor, fără să aibe și o limbă națională. Mă gândesc la literatura irlandeză în limba engleză sau la literatura americană. Deși aceste literaturi sunt în limba engleză ca formă, ele însă ca fond sunt cât se poate de deosebite de sufletul englezesc; una este foarte aproape de sufletul gaelic al irlandezului, cealaltă dezvoltându-se pe drumuri noi a împrumutat — topindu-le într'o sinteză nouă — sufletele diferitelor popoare imigrante. Această excepție însă nu face decât să confirme regula că în general orice literatură este condiționată de graiul țării.

Inregistram deci în graiul românesc un element specific, un element peste care nu se poate trece. Aicia iar întâmpinăm una din greșelile modernismului — nu a spiritului modern — care crede că poate introduce neologisme, fără a le doza și că poate la un moment dat să strice însăși structura limbei prin aceste adăogiri necugetate.

Ceeace ne lovește dela început când studiem literatura noastră, e creația populară și importanța creației populare în literatura românească. Analizând caracterul acestei creații, vom găsi deci caracterul sufletului românesc însuși în ce are mai neaș mai nealterat.

Ce ne impresionează în poezia populară este de o parte măsura acestei poezii, măsură în sensul de proporție, un fel de resemnare în tratarea ritmului și un fel de seninătate, care nu este fericirea mulțimei vulgare a orașelor, dar este resemnarea filosofică, bunul simț liric al săteanului nostru. Pe lângă acest sentiment de proporție și de măsură, găsim și sentimentul, de care vorbisem, misticismul concret, plastic, pe care l-ați văzut în colindul citat.

Mai găsim și un sentiment foarte adânc al naturii, un sentiment rustic al naturii, cum nu se mai găsește în nici o altă literatură. Tinărul nostru aport în concertul literaturilor europene l-am caracterizat deci prin acest sentiment cu totul a parte al naturii însuflețite. S'a explicat acest sentiment, care la început pare nenatural, fiindcă ar putea să-l aibe și alte popoare cu trecut agricol ca al nostru, prin influența păstoritului la români. În această privință s'au făcut foarte interesante studii de către specialiști. D. prof. Ovid Densusianu a arătat cum poezia populară a fost răspândită însăși de acești păstori, cari veneau în contact intim cu natura. Mai găsim în literatura noastră un caracter glumeț, de glumă fără răutate, de vioiciune a spiritului, care iarăși dă literaturii populare o notă specifică.

În sfârșit găsim un sentiment de voinicie în balade, care nu se găsește la celelalte popoare. Ar fi destul să comparăm voinicia poeziei populare românești cu epicul sălbatic al „bilineilor” rusești sau cu sentimentul eroic, brutal, al Niebelungilor germane, sau cu sentimentul cavaleresc, estompat de-un misticism cam nebulos al ciclului celtic. Este aici iarăși o notă românească care a creat la noi figura lui Făt-Frumos, care a creat tipul lui Mihai Cobiul (greșit botezat de Alecsandri „Mihai Copilul”) și toată literatura haideucească de mai târziu.

Pe lângă acest sentiment de voinicie mai există și un alt sentiment specific: duioșia, care ne-a dat pe Ileana Cosânzeana. Dar mai ales găsim un sentiment de iubire foarte a parte. În poezia

populară și chiar în poezia cultă iubirea părintelui, și iubirea de mamă în special, este mai adâncă, este superioară ca intensitate iubirii erotice, este un lucru, care nu se găsește în altă literatură. Chiar dacă am lua literatura cultă, pe Eminescu spre exemplu, („O mamă”) sau pe Coșbuc, sau pe Alecsandri, ori pe Goga, ori pe Iosif la toți am putea ușor culege exemple de poezii de dragoste față de părinți sau invers de dragoste a părinților față de copii.

Din toate aceste elemente reiese deci un optimism sănătos, predominarea sentimentelor normale și o atitudine lirică și contemplativă față de viață, mai mult decât o atitudine activă și epică. Dar tocmai aceste calități își au și defectele lor. La noi avem o lipsă destul de mare a misterului sufletesc, a acelei taine nebulose, care dă literaturii nordice un farmec special. Dealtminteri această seninătate se explică și prin clima țării, prin lumina noastră, prin cerul albastru și prin soarele strălucitor, care ne alintă plaiurile.

Am fixat caracterul literaturii populare, a literaturii tradiționale românești. Dar să ne întrebăm: Caracterele literaturii moderniste, nouei literaturi cu caracter revoluționar, aș putea zice „bolșevic”, care vine și irumpe în arena literaturii române, pot ele să se altoiască pe partea bășinașă a literaturii românești, sau sunt antinomice cu acest caracter bășinaș?

Mai întâi, ce ne lovește la noua literatură, fie ea rusă, germană sau franceză este lipsa motivului sentimental al resemnării senine, această literatură este stăpânită de un sentiment, ași zice „demonic”, de revoltă. Proporția, măsura clasică și clară a cedat locul unui neoromantism excesiv, disarmonios, confuz și sombru. Apoi, pe când la noi avem un sentiment concret, un sentiment al materiei plastice, dincolo la literaturile noi europene găsim un sentiment mistic, abstract, nebulos. În locul sentimentului adânc al naturii de la țară, predomină sentimentul orașelor, cu poezia fabricilor, o poezie a tehnicii și a mecanizării. În loc de gluma binevoitoare, în loc de zâmbetul posnaș al țăranului nostru întâlnim sarcasmul răutăcios al eroilor lui Dostoievski. Pretutindeni vedem slăvirea unor sentimente „à rebours”. Pe

când dincoace e voinicia slăvită e duioșia, iubirea de părinte, dincolo din contră este slăvită lașitatea — și mă gândesc la multe din romanele noui rusești — brutalitatea și cinismul. În sfârșit în ce privește iubirea, toată noua literatură este pătrunsă de un erotism puternic dar și bolnăvicios, de multe ori de o autoanaliză „frendiană”, care face să se caute chiar în iubirea de părinte sau de copii elemente erotice, vinovate și monstruoase — atât de fundamental de străine expresiei curate și sufletești ale aceluiași sentimente în poezia noastră populară.

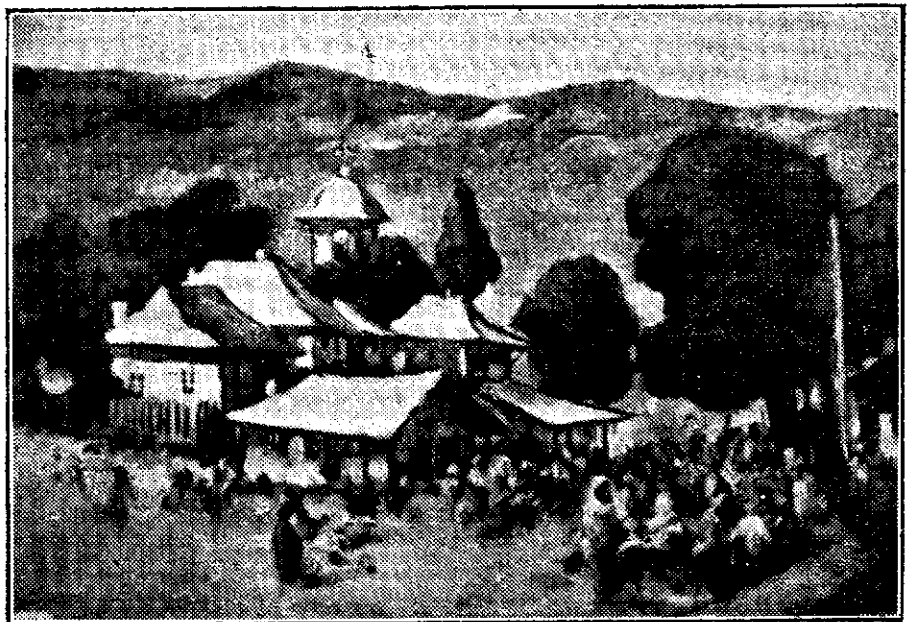
Precum vedeți este o antinomie adâncă între aceste caractere ale literaturii moderniste și caracterele bășinașe ale literaturii românești. Dacă pentru un timp această literatură străină ar pătrunde în ogrorul nostru și s'ar lăși asupra lui, nu s'ar putea crea decât o tradiție factice, o tradiție moartă, care mai târziu sau mai curând ar fi dată la o parte de fondul sufletesc, neschimbat și firesc al poporului nostru. Și în trecut am avut asemenea irumperi, asemenea năvăliri și în trecut a fost în literatura noastră o perioadă de slavisme, o perioadă de grecisme, o perioadă chiar de franjuzisme neasimilate, cari culminau în „Belgia Orientului”, atât de frumos ridiculizată de Carageale.

Dar acest modernism despre care am vorbit, nu este adevăratul spirit modern. Există un spirit modern, care el nu este antinomic, nu este în contra sentimentelor adânci ale literaturii noastre. Adevăratul spirit modern pleacă dela un germene viu preexistent în organismul nostru etnic, căci viața înseamnă continuitate și nu discontinuitate și generație spontană.

Și atunci vedem creindu-se fatal și firesc conflictul pe de o parte între tradiția vie, generatoare și modernismul imitat și adus de peste hotare și — pe de altă parte conflictul între spiritul modern în ce are el viabil, în ce are el de spărgător de formule vechi și între aceste formule vechi, această tradiție moartă, acest tipic steril.

Ce s'a petrecut în trecut, ne va da soluția problemei pentru viitor.

Nu voiu aminti încercările de modernizare cu sila, care s'au petrecut cu alte popoare, dar ce s'a petrecut cu poporul rus ne poate deschide ochii. Rusia, prin

PAN IOANID : TARG

insuși sufletul ei era și este o dezvoltare de cultură euroasiatică, mai mult asiatică decât europeană. Zadarnic geniul lui Petru cel Mare a încercat să arunce cu forța Rusia veche pe alte căi, introducând acolo un modernism apusan și neasimilabil. El nu putea să reușească de cât formal și cultura și gândirea rusească revine azi de unde plecase, în Asia. Tot așa și Irlanda cu Anglia. Englezii au încercat timp de sute de ani să transforme sufletul adânc al Irlandei prin modernismul englez. Nau reușit și astăzi, reînfloreste un suflet și o literatură gaelică în Irlanda.

Am avut și noi pe râul tradiții moarte, cari au fost înfrânte de spiritual modern, tradiții moarte cari erau mișcări moderniste la început, transformate în tipicuri mumificate. Tipicul slavon a fost înfrânt de tradiția vie populară, de cronicari și de Dosoftei. Tipicul neogrec a fost apoi înfrânt de mișcarea modernă, (în spiritul modern nu care care se baza pe tradiția veche, vie, populară, când Alecsandri, Kogălniceanu, Negruzzi, Russo se adunaseră în jurul „Dacici Literare” pe la 1840 și mai târziu când Maiorescu, Eminescu și Creangă se strânseseră în jurul „Junimei” dela 1870. Și, ca să ne gândim la o epocă, nu depărtată de noi, reamintesc mișcarea așa zisă decadentă, care a fost reprezentată prin talente uneori strălucite, ca talentul lui Macedonski, dar care mișcare, neavând o legătură adâncă cu poporul și tradiția noastră firească, a fost înfrântă de mișcarea „sămănătoristă” a d-lui Iorga cu Cosbuc și Vlahuță. ...

Ceeace a fost înfrânt sunt formele demodate, tipicurile, tradiția moartă, care s'a născut dură urma modernismului; ceeace a triumfat e tradiția vie dacolatina, împropătată, înnoită cu spiritul modern, căci ce este modern se leagă de durabil, ce este numai modernist se leagă de o modă caducă.

Dealtminteri am putea face și un mic paralelism, ca să arătăm identitatea de naturi a tradiției moarte a modernismului. Pentru aceasta vă voi cere voi să vă citesc un manifest literar modern, „Manifeste surrealiste” al lui André Breton scris la 1924, și care trebuia să creeze o școală nouă, suprarealistă, în Franța :

„Surréalisme-automatisme psychique pur par lequel on se propose d'exprimer, soit verbalement, soit par écrit, soit de toute autre manière, le fonctionnement réel de la pensée. Dictée de la pensée, en l'absence de tout contrôle exercé par la raison, en dehors de toute préoccupation esthétique ou morale”.

Dela început, este vorba de o automatizare a scriitorului și a scrisului; pectul devine o simplă mașină de scris. Sau, fără să mai intervie nici gândire, nici simț estetic, nici simț moral, nici bun simț, scrie ceeace îi trece prin cap. Nu mai există nici o legătură între idee și cuvânt.

Dar această goană după originalitate duce printr'un proces invers tocmai la banalizare și la pedanteria cea mai crasă; originalitatea rară se transformă în monedă curentă, rerede tocică prin abuz de întrebuintare. Nimic nu seamănă mai mult cu o poezie suprarealistă decât o altă poezie suprarealistă. Vom vedea că prin despersonalizare, prin automatizarea însăși a poeziei, ea se apropie foarte mult de o tradiție moartă, devine la rândul ei un tipic. Odată ce am trecut peste prima surpriză pe care ne-o crează o poezie de acest fel, constatăm începe

FRANCIS JAMES

Rugăciune

Pentru ca un copil, să nu moară

Păstrează-le, o Doamne, acest mic copilăș,
precum în vânt un fir de iarbă tu îl lași.
Te supără — fiindcă mama întristată
plânge — de vrei să moară acolo de îndată,
de parc'ar fi un lucru, ce nu-l poți ocoli?
In dar îți va aduce, Doamne, de nu-l vei pierde,
trandafiri la anul, în calda Joie-Verde.
Dar tu ești mult prea bun. Nu tu, o Doamne, poți
pe-obrajii înfloriți, moartea, nimănui,
doar dacă n'ai, într'alt loc mai frumos, a pune
copiii la fereastră lângă-a lor mame bune.
Dar de ce nu aci? Ah! Fiindcă ceasul sună
adu-ți aminte'n fața copilului ce moare,
că tu trăiești deapururi lângă maica ta bună.

I. ALEXIS EDGAR

și MIHAIL SEBASTIAN

un șablon banal adică o primejdie de moarte pentru orice poezie.

Nu trebuie să ne închipuim însă că o tradiție care nu s'ar reînoui și care cu încetul s'ar osifica, poate să dea o altă literatură și o altă poezie. Nu; revine și ea la șablonul, la banalul, la impersonalul, care face din poeziile postsemănătoriste, dintr'o întreagă perioadă literară, în care a lipsit și arta și sinceritatea, un moment de plictiseală și de moarte literară.

Deci, — și cu aceasta inchei o conferință prea lungă — suntem astăzi în fața unei probleme, care nu poate fi rezolvată decât printr'o sinteză creatoare a tradiției vii populare românești cu elementul modern, de peste graniță, al cărui germene se află și în noi. Această sinteză a reușit-o în trecut un mare poet al nostru, a reușit-o într'o epocă puțin prielnică pentru această sinteză, fiindcă nici limba nu era formată și nici spiritul public. Mă gândesc la miracolul eminescian. O poezie, cum e „Luceafărul” reprezintă în adevăr o sinteză extraordinară a elementului vechi de tradiție, de motiv de folklor românesc și o umanizare cu o largire a motivelor, cu adâncire în adevăr corespunzătoare a sufletului modern.

Ar fi o mare greșală dacă am vrea să rupem complexul cu trecutul. Trecutul este un izvor mare de energie și în momentul când generația cea nouă apacă drumul viitorului, este bine să pornim alături cu toți morții neamului nostru, să ne simțim împinși din spate de masa mare a poeziilor anonimi populari, de masa mare a marilor înaintași, cari, fiecare la un moment dat al victiei lui a fost un pionier modern față de o tradiție veche, pe când toți pionierii și toți reprezentanții modernismului n'au reușit să creeze decât numai forme tipicizate.

Căci tradiția nouă nu se va putea naște, cum v'am spus, decât prin topirea desăvârșită a elementelor populare românești cu elementul modern european.
Așa văd eu cultura de mâine, ca o adâncire a personalității noastre. Și ea

să vă arăt că aceste idei nu sunt decât reeditarea unor idei mai vechi și că nimic nu este nou sub soare și că a vrea să fii modern înseamnă mai ales a înțelege bine lecțiile trecutului și a citi cu ochi noi o slovă veche, vă voi citi un pasagiu din Bălcescu.

Acest suflet providențial a avut o viziune profetică a viitorului neamului său cântând, atunci când acest neam era fărâmițat, divizat, umilit, pe singurul voevod al nostru, care a reușit la un moment dat, în trecutul neamului românesc, să refacă Dacia, El a prevăzut unitatea etnică și națională a Românilor, dar a prevăzut și care va fi forma sufletului românesc și cultura noastră viitoare. Iată pasagiul din Istoria lui Mihail Viteazul :

„Dacă fiecare nație are o misiune evanghelică a împlini pe pământ, să cercetăm și să întrebăm și pe această nație română atât de doritoare astăzi de viață, ce a făcut? Ce a făcut? Ce lupte a purtat pentru realizarea legii lui Dumnezeu, atât în sânul său cât și în omenire? Istoria, lumea are drept a-i cere această seamă, căci nu trebuie a uita că cu toată sfințenia dreptului său, astăzi nu e destul ca o nație să-și aibă un loc pe harta lumii sau să-și reclame acest loc și libertatea sa în numele suvenirilor istorice, ca dreptul său să ajungă a fi respectat și recunoscut de celelalte nații; trebuie încă, ca ea să poată dovedi folosul ce a adus și poate aduce lumii; trebuie să arate formula înțelegătoare și socială ce ea reprezintă în marea carte a înțelegerii și a istoriei”.

Vedem aci schițat într'un mod profetic, care trebuie să fie rostul unei culturi românești. Multă lume crede astăzi și-și face o iluzie, că a fi european înseamnă a fi internațional, că vom crea o cultură străină fiind mai nemți decât Nemții, mai francezi decât Francezii, imitând în muzică pe Debussy, imitând în literatură pe Paul Valéry ca să iau exemplele cele mai noi. Cu toate acestea să vă dau un singur exemplu, ca să vedeți cum cei cari cred așa, se înșală amar. Acum

Cântec în amurg

Seri dragi—fecioare dragi sub patrafir—
Cu gene lungi plecate în smerenii,
In suflet mi-ați turnat stinșitul mir
Ce mi'l știură 'n lume pământenii.

Cu ochii duși în zare vă urmez
Seninul drum de cer și mă 'mpresoară
Intregă viața care o visez
Și farmecul trăit odinioară.

Mă văd în vremi trecute ideal,
Cu gânduri limpezi — ca o zi de vară —
Și te revăd — ca'n ape de cristal —
Iubirea mea duioasă ca o seară —

Pe pleoape-mi luneci degete subțiri
Și reci, — ca raze albele stelare —
De simt în vis părful de trandafiri
Și'n gene simt cum ard mărgăritare.

...Că voi — fecioare — palidele seri
Veniiți cu pasul alb de reverie
Și-mi învăliși plânsurile 'n tăceri
Și'mi risipiți pe chinuri poezie.

EUGEN VICTOR

cățiva ani s'a tradus în englezește o culegere din scriitorii români. Mă refer la volumul d-nei Lucy Bing. Acolo s'a tradus și din Creangă. Creangă este printre toți scriitorii noștri acela pe care aceșii internaționaliști, aceșii așa zisi europeni îl socoteau ca cel mai țărăn, cel mai puțin exportabil pentru Europa, cel mai specific român în sensul rău al cuvântului, adică cel mai regionalist. Ei bine, spre mirarea tuturor, tocmă Creangă a plăcut mai mult Englezilor, tocmă traducerea din Amintirile sale, a fost relevată ca notă în adevăr originală și nouă în literatura europeană de către critica engleză.

Aceasta, să ne fie o pildă și un învățământ. Să ne dăm seama că, nu fiind europeni în România, ei fiind români în Europa de mâine, vom aduce nota noastră caracteristică civilizației europene și vom merita într'adevăr să trăim căci astăzi nu avem decât trutul României Mari, dar n'am dat încă omeneirii decât începutul unei culturi, care în adevăr, sperăm eu totuși, va însemna cucirirea unei poziții definitive pe harta sufletească a lumii.

— Sfârșit —

(După note stenografice)

Emil Gârleanu la „Universul Literar”

Este vorba — aici — de frumoasa activitate desfășurată de acest puternic prozator, prin anii 1910 și 1911, la revista „Universul Literar” în conducerea sufletească a căruia se pare că a avut un rol covârșitor.

Cercetată în comparație cu operele reunite în volume, această activitate destul de bogată ne duce la următoarea încheiere: ea cuprinde două grupe de lucrări: unele colecționate, altele rămase aproape inedite (publicate numai aici).

Din prima grupă artistul însuși a constituit următoarele colecții:

1) Prelucrarea Halimalei de I. Barac (publicată, apoi, sub No. 7 și 80 în biblioteca românească Sococ);

2) Din lumea celor care nu cuvântă (apărută, în 1919, în edițiunea Convorbirilor literare); în fine:

3) Amintiri și schițe (devenit No. 22 al bibliotecii soc. „Steaua”);

Iată, în ordinea publicării lor, toate aceste opere:

1910

No. 14: Povestea tătorului de lemne și a duhului; (1);

No. 15: Cismarul și cu fata de craiu; (1);

No. 16: Glasul clopotelor; (2);

No. 17: Povestea lui Mahmud; (1);

No. 19: Mușunache (poveste pentru Rodica); (3);

No. 20: Povestea lui Simbad, a călătorului pe mare; (1);

No. 21: Întâia călătorie pe mare a lui Simbad; (1);

No. 22: A doua călătorie pe mare a lui Simbad; (1);

No. 24—25: A treia călătorie pe mare a lui Simbad; (1);

No. 26—27: A patra călătorie pe mare a lui Simbad; (1);

No. 28: La sfânta Paraschiva (4);

No. 29: În pragul Ceahlăului; (5);

No. 32: Scheia; (6);

No. 33: În fel de fel de fete; (7);

No. 36: Lunca din Mircești; (8);

No. 37: În curtea mea; (7);

No. 38: Scrisoare pierdută; (19);

No. 40: Oglinda; (10);

No. 42: Ochii; (10);

No. 43: Lampa; (10);

No. 44: Calendarul; (10);

No. 45: Iconostasul; (10);

No. 47: Scrinul; (10);

No. 49: Se publică din nou: La sfânta Paraschiva cu adnotațiunea: care va începe volumașul din bibl. Steaua ce va, apare zilele acestea;

No. 50, cu două bucăți: Benghiul, Statuia; (10);

No. 51 cu: Castanul, Rândunica; (10);

No. 52: Un tablou; (11);

1911

No. 1: Floarea lacrimilor; (7);

Se anunță apariția volumului „Din lumea celor care nu cuvântă” în editura Convorbirilor literare, iar la Galeria scriitorilor români găsim portretul lui Gârleanu, însoțit de o scurtă notiță:

No. 2: Candelă; (10);

No. 3: Fericeira (poveste); (12);

No. 4: Palavragiul; (15);

No. 5: Iarna; (14);

No. 6: Corbii; (14);

No. 12: Femeile; (14);

BIBLIOGRAFICE

No. 13: Capodoperile; (12);

No. 15: Odinioară, la denii...; (12);

No. 16: Cântărețul; (14);

No. 17: Iubiți-vă (Crampeiu); (14);

Dela acest număr, cred, s'a retras Gârleanu și dela conducerea acestei publicațiuni (pe care o avea probabil împreună cu un al doilea, poate d. L. I. Ilescu) și dinre colaboratori. Dăduse doar 58 de bucăți...

De-aici va fi trecut, probabil, la secretariatul bibliotecii românești din care — prin priceperea care-l caracteriza — a făcut una dintre cele mai căutate colecțiuni.

Fapt e că Emil Gârleanu a lucrat aproape un an și jumătate la Universul literar și că, datorită acestei colaborări, depe urma lui au rămas câteva opere cu caracter oarecum inedite. Acestea ar fi:

Glasul clopotelor; În pragul Ceahlăului; Scheia; Lunca din Mircești, Oglinda; Ochii; Lampa; Calendarul; Iconostasul; Scrinul; Benghiul; Statuia; Castanul, Rândunica; Candelă; Iarna; Corbii; Femeile; Cântărețul = adică un total de 19 bucăți (unele scurte, de-o singură pagină) din care s'ar putea constitui un frumuseț volum de inedite.

PAUL I. PAPADOPOL

1) Halima sau O mie și una de noți trad. de I. Barac; revăzută de Emil Gârleanu;

2) Inedită;

3) Din: Amintiri, schițe (bibl. soc. Steaua);

4) În notă: din vol. Amintiri și schițe etc. Volum mare din: O lacrimă pe-o geană;

5) Din volumul (neapărut): Pe Bistrița la vale; (inedită);

6) Probabil, din acelaș (idem);

7) Din: Din lumea celor care nu cuvântă;

8) Din: Pe Bistrița... (inedită). Datată: Aug. 1910, Scheia;

9) Din: Visul lui Pillat — biblioteca Lumina; vol. mare: O lacrimă pe-o geană;

10) Inedite;

11) Din: Visul lui Pillat.

12) Din: O lacrimă pe-o geană;

13) Ibidem;

14) Probabil, inedite.

Fecunditate

Flori proaspete se'nalță în plantații
Purtând în ele zeci de generații
Sămânța lor se scutură de ploaie
Și'mbrățișează-argila senzuală,
Iar vântul când le spulberă polenul
Intruchipează-o slujbă rituală.

Femeile ca plantele la soare
Și-au preschimbât păcatu'n sărbătoare,
Că pântecul își cântă nemurirea
In rodul revărsat cu'mbelșugare,
Și sfera lui legănătoare, poartă
Pământul după clip și-asemănare.

Metamorfoză

În mâna ta las sufletu-mi să cadă --
Cu gestul, unei pasări care moare --
Și preschimbât în bulgăr de zăpadă
Se va topi căldura ta de soare,

În picături de ploaie și de plâns,
Din mâna ta va luneca în tină
Și sufletu-mi, în care te-am ascuns,
Se va preface'n boabe de lumină.

Ianuarie 1927

CLAUDIA MILLIAN

Descântec

Tezauric părul pe spate-ți tresare,
Când te cuprinde noaptea peste șolduri, ram --
Nimeni nu-ți calcă tăcuta cărare,
Doar duhurile-ți bat sfoase'n geam,

Fior ce vibrează prin nervi -- ascunsele căi --
Cercuri de ceară ochilor tăi,

Candelă stinsă în pălpâinde suflări --
Șerpii din mijloc spre cald așternut,
Svârcol strecoară-ți trupul durut,
Trupul tău strâns în brățări,

Visu' l-ascune sub geana tăcutului stor --
Nimic printre grații, suflet speriat:
Stafiile toate de mult s'au culeat --
De-atâta liniște pesemne li-o fi somn și lor...

Apus în linii curbe

Cer vătuit apasă pe ape --
Intinderi pierdute prind ca să fiarbă.
O șuviță de aur se schimbă în sânge, oarbă.
În zăgazurile zărei marea nu mai încape.

Intuneric gol lărgește apoi orizontul în dimensiuni.
Prin ferestrele aerului se strecor viziuni:
Soli cenușii aplecați pe oblâncuri,
Privirile se întrec cu pescărușii'n adâncuri,

În poloage de beznă, cerul se sfarmă
Lotci aruncate par scoici: apele-s grele, fer de-ai turna.
Undeva departe spații imense se darmă --
Aici mai clipește un ochi stins, un far sau poate o stea.

C. I. ȘICLOVANU

De vorbă cu d-l Camil Petrescu

ACTUALA CRITICA LITERARA. — CRITICA DRAMATICA. — ACTUALELE FORMATIUNI TEATRALE. — LUCRARI DRAMATICE. PROECETE.. CE SUBVENTIONEAZA MINISTERUL ARTELOR. — SCRITORII DIN ACEIAȘI GENERAȚIE. O CARACTERIZARE. — NUME PROPRII LA CUVINTE INCRUCIȘATE

A prezența cititorilor infățișarea sufletească a lui Camil Petrescu nu este lucru greu. Ușurință pentru portretist e altceva decât, în acest caz, lipsă de complexitate a modelului. Camil Petrescu este dintr-o tipică atunci când vrem să socotim numărul organelor muzicești din care și cântă simfonia exemplarele eminește ale generației noastre. A adus între file de hârte ordinară, mănjită cu cerneală de tipar, peisagiile inefabile ale crucerii său: poezie de război, poezie de dragoste, poezie de gândire. Au trecut, fanlome muzicale, trupele prin tranșee luminate de luna solitară, imparțială și senină; s'a jucat Kicikem cu perinutele în marea numai spume a pătucului alb și apoi a plâns cu un glas care părea că râde; s'au învârtit categoriile kantiane în cercuri tragice pentru că nu se puteau transforma în arcuri cu săgeți finaliste. Acelaș Camil Petrescu a disecat modelele de cârpă și călți ale cărților lucrate, ani de-a rândul, și a construit jocuri de oameni închipuiți pe care i-a însuflețit cu duhul aciu, durerile și vrerile neîmplinite ale ființelor ce par atât de rigide pe stradă. Teatru, critică, poezie — a mai rămas poate romanul, ca toate formele de creație literară să fi trecut prin metalurgiele sonore ale lui Camil Petrescu.

Definiția, Camil Petrescu și-o prezintă strict formulată prin dinamismul special care-i constituie existența. L'am denumit odată spadașin metafizic. Văzusem numai infățișarea lui de luptător. În fond e un temperament eruptiv. Se mișcă și gândește prin explozii, ale căror sorti în succesiune constituie unitatea ființei lui. Unii din acești mici sorti iau proporții neașteptate — de aci conflictele lui Camil cu el însuși (ceea ce a fost, — ceea ce va fi) și nenumeratele conflicte cu lumea din afară. Este remarcabil faptul că lipsit de orice excese revoluționar literare, detestându-le chiar, cunoscând și gustând realitățile mari și esențiale recunoscute de el cu o acuitate pe care o poate produce numai o înțepată insomnie, Camil Petrescu a izbutit totuși să aibă azi împotriva sa toată critica, toată presa, toate teatrele — întreaga Universul! Și cu o seninătate de sentiment nebănuită el socotește că e situația lui firească în lume, din care nici nu se gândește să iasă.

Această superbă atitudine de izolare intelectuală duce la mari curajuri și deci la mari creații. La vârsta la care este — 35 de ani? — cu ce a creat până azi, Camil Petrescu în orice altă țară din lume ar fi fost o personalitate artistică de mult recunoscută, și bucurându-se de toate paniclele unei astfel de situații.

E amenințat însă de două mari pericole: întâi, să nu prefuziască la adeverata lor valoare celelalte eforturi artistice ale vremii și să se ridice în izolarea sa și mai sus, sus de tot, până aproape de cerul în care ar putea avea contact numai cu interesele fantomelor scăpate din scheletul logicii omenești: ni doilea, dezamăgit de indiferența neprișă în fond, a multilor literare. Camil Petrescu dintr'un nobil orgoliu să nu fie într'o zi ispășit să pue degetul sever pe sufletul lui și — artisticeste — să se sinucidă.

ACTUALA CRITICA LITERARA

Nu-ți voi descrie actuala stare a criticii literare române.

Iată însă cum ar trebui să fie această critică:

Să atace pe toți scriitorii care nu fac parte din propriul ccaclu. Să dovedească lipsa lor de genialitate, a tuturor. Să-i condamne pentru că au stil gongoric, fraza ecsematică și limba căutată și în genere literatura nesănătoasă și pe urmă să scrie cu inima maternă și bătrână despre un plod al ccaclului:

„Poezia sa (a d-lui Eugen Constant) fără să fie de largă inspirație are o perfecție

recunoscut adevărate zone de influență.

Se face multă critică dramatică, și verbală și în scris. Dar efectele necesită împlinirea unor anumite condiții. Iată-le:

Critica să apară într'o gazetă, cotidiană. Altfel nu are nici un efect. Să vorbească despre piesele străine întocmai ca presa pariziană, dar să scrie că piesele românești în afară de ale d-lor Victor Eftimiu (dramă) și Adolphe de Herz (comedie, căci și aci trebuie respectată zona intereselor) înseamnă dezastru rusinoase, că la urma urmelor pretențiile autorilor originali de a fi jucați, sunt cu totul surprinzătoare! Mai socot absolut necesar ca toată critica gazetărească să se constituie într'un fel de trust cu interese nelimitate pentru „marile puteri“ ale dramaturgiei române și cu interese limitate pentru acoliți.

E adevărat că s'ar putea pretinde criticului o cultură temeinică, care să-i permită să știe ce e provizoriu și bluff în

CAMIL PETRESCU

Desen de MARCEL IANCU

formală, aproape parnasiană și ne înterează prin distincția limbei (limbii N. R) cât și prin sintaxa și stilul pretențios, prin imaginile căutate care-l încearcă supra-abundant“ (Falanga No. 15, A. I. seria II — Sâmbătă, 15 Februarie 1927).

Ați înțeles: când e vorba de răzuștile noastre pretențiozitate stilului devine interesantă.

În afară de cei de sub aripile tale de cloșcă să mai găsești că au un nebănuit geniu toți directorii de teatru, toți directorii contabilității, toți secretarii generali, toți șefii de culoare și toți miniștrii de instrucție.

Sau dacă nu vă place critica de mai sus, atunci alegeți oricare alta a oricărei revistă literare de la noi. Metodele sunt aceleași, singura diferențiere s'a produs în domeniul distribuției intereselor. S'au

tot ceea ce abili negustori de teatru prezintă publicului, e adevărat că ar trebui să-și exercite propria sinceritate până când ar ajunge să-l supere strămbăturile și schimonoselile de pe scenă. Oamenii se definesc prin ceea ce îi distrează, prin ceea ce îi mulțumește ca intelectualitate, prin ceea ce îi face să se înduioșeze.

Un apropiatar râde de nașul d-lui Tănase, un elev de liceu citește versuri simboliste și se crede revoluționar, iar matroanele obeze plâng când vine pe scena Mesterul Manole ca fruntea sângerată, să spue versuri de d. Victor Eftimiu!

Unii se îmbată odată cu actorii care beau din cupe goale, alții plâng cu actrița care-și fricționează ochii cu batista gândind că a lăsat ușa cabinei deschisă

Din Catul

CONSOLARE LUI CALVUS LA MOARTEA QUINTILIEI

De simt vre-o bucurie făcutele morminte
Când cade plânsul nostru, de-asupra lor, fierbinte
Regretul când învie iubirile trecute
Și când jelim, o Calvus, prietenii pierdute, —
Quintilia atuncea nu-și plânge tânără
Ei moarte : fericită e de iubirea ta.

N. I. HERESCU

și alții jubilează intelectual decâteori actorii joacă în costume noi. Un critic trebuie să nu fie chiar la fel cu aceștia.

ACTUALELE FORMAȚIUNI TEATRALE

Actualelor formații de teatru le lipsește un regizor de bună dramă. Dacă ar fi să organizez eu un teatru, ași începe prin a căuta un asemenea regizor.

SUBVENȚIONEAZA MINISTERUL ARTELOR

În afară de piesa reprezentată *Suflete Tari*, am gata, încă ne jucate cinci piese : *Jocul Ielelor*, *Act Venețian*, *Mifică Popescu*, *Mioara* și *Danton*.

Nu mai scriu nimic. Nu sunt nici rentier ; nici autor strein. Poți să aduni zece ani note, să faci piese și să încerci rezistența materialului pe care îl ai, din momentul însă în care începi să așterni pe-a pe hârtie ești un simplu funcționar, neplătit de nimeni, fără nici o perspectivă.

Am lucrat la *Danton* șase luni de zile, zi de zi, cu duminici și sărbători, uneori până la 18 ore pe zi... Am făcut șizeci de mii de lei datorii în timpul acesta, când Ministerul d-lui Goldiș și al prietenului Crainic mi-au acordat... 10 (zece mii) de lei ajutor pentru tipărirea lui *Danton*, (atât cât costă în a doua copie, numai transcrierea la mașină !) Părește, e același minister care acordă 5 milioane pentru reprezentarea „Povestea lupului” de Molnar, „Morii roșii” de Molnar, „Șarlatanul” de Földös și care acordă încă șapte milioane pentru reprezentarea de teatru de copii !

Nu mai scriu nimic... E adevărat că acum câțiva timp mă ispăsea o soluție...

Un prieten ungar dela Timișoara îmi propunea să scriu o piesă în genul „Cenușăresei” sau al „Șarlatanului”, pe care el s'o traducă în ungurește și s'o prezinte teatrelor din București, care tentate de subvenția generoasă a d-lui Goldiș ar reprezenta-o imediat ! Pseudonimul Gyula Darvas i se părea o garanție sigură în această privință.

SCRIITORII DIN ACEEAȘ GENERAȚIE. O CARACTERIZARE

Scriptorii din aceeaș generație cu tine sunt cei cari aruncă furioși cu pietre după automobilul tău.

Nu, serios vorbind...

Atunci iată, scot scriitorii numai pe cei care sunt puternice manifestări individuale, spre deosebire de cei cari se așează cuminiți în băncile școlilor lite-

rare și trecând clasă cu clasă, termină cu premiul întâi cu cunună sub privirea înduioșată a patronilor literari. O personalitate literară nu se caracterizează prin modul în care potrivește pe i după u ca să iasă poezie pură (pură prestație) ci prin neastâmpărul ei sufleteș, prin aceea luptă continuă cu prejudecățile, cu falsurile vieții intelectuale, cu mimetismul inequivalabil în resurse al trăsăturii (fără poezie). Un scriitor adevărat are obsesia adevăratului, dorința de a impune o veltută de frumusețe și un turu scutit spre cer, arhitectului care clădește sufletele oamenilor numai sub formă de cazărni, fabrici, antrepozite.

Un asemenea scriitor e dușmanul înscut al cofetarilor cu cofeturi estetice.

De fapt oamenii sunt toți la fel prinși în necroiul realității, ea într'un zădărnici. Unii însă pot visa în toată liniștea, în culcușul mlăștinos, poezie pură sau țărani în costum național, alții doresc sincer ca lucrurile să se schimbe dar până una alta se aranjează cât a pot mai bine și întind tentacule după pestișorii rătăciți. (scriitorii noștri mai tineri, în deosebire, au un dar minunat să se caseze), iar alții străduindu-se, neconținți, spre un liman suferă din ziua întâi până la cea din urmă, la fel...

Pune acum nume proprii, la litere, la jocurile de cuvinte încrucișate !

Convorbirea de mai sus desvăluie un spectacol pe care, până acum d. Petrescu știu să-l ascundă : amărăciunea omului rămas singur. Cunoaștem toate aluziunile și depresivile acestui peisaj ; cel ce scrie rândurile de față are în sânge dezastul, primit moștenire odată cu viața. Camil Petrescu, făcut să umble pe drumul mare al lumii a fost surprins într-o clipă când, asemenea atâtor evrei răsaritici cu forțele pieței refulate și deviate începe să vadă lumea caricaturală și s'o redă sarcastic. Lasă cinic în noroi plânuri adorabile ; ironizează fără remușcări ceea ce a iubit. Batjocura pe care o aruncă poeziei pure asemuind-o cu prostia pură e revolta omului care își dădorește izolarea de azi în bună parte tocmai faptului că a urmărit împotriva tuturor ispitelor finaliste și remuneratorii un ideal de artă pură.

Dar tristețea și amărăciunea sunt ale clipei de față : Camil Petrescu se va libera mai curând decât oricare altul dintre noi din acest ghelto sufleteș, și va reapare seren limpede și echilibrat pentru marile creațiuni dramatice urzite să fie nișcate ochilor noștri de mâinile lui atât de vii.

F. ADERCA

Martie 1927.

Sieyès, celebrul revoluționar francez, își ațrăsese numeroși dușmani. În 1795 i se propuse să facă parte din „Directoratul executiv”, ceea ce primi. Unul din dușmanii săi, numit Poulle, se dușe la el și fără să spună un cuvânt, trase două fecuri de revolver asupra revoluționarului. Un glonte îi străpunse pieptul, iar celălalt îi zdrobi mâna.

Asasinul fu arestat și judecat în fața unui tribunal ce era contra lui Sieyès. Acesta vindecat, fu chemat să dea dovadă și văzând pe judecători, își dădu scama că asasinul va fi părtinit și achitat. Întorcându-se acasă, Sieyès spuse servitorului :

„Dacă Poulle mai vine să mă vadă, spune-i că nu sunt acasă”.

Precauțiunea nu era inutilă.

Un țaran se duse odată la un văr al său, unul din celebrii pictori parizieni. Artistul se gândi să distreze pe acest om simplu, plimbându-l prin marile muzee naționale. Trecând printr'un salon dela Luvru, țaranul se opri în fața unui peisaj, admirându-l.

„Frumoasă operă !” spuse el.

„Intr'adevăr”, aprobă pictorul, „este vestita „Lumină de lună”, pictată de X.

„Lumină de lună ?” se miră țaranul.

„Sigur ! Dece te miri ?”

„Pentru că... nu se vede nici o lună”.

Frederick de Kalkbrenner, pianist german, ținea mult la particula ce preceda numele său și de câte ori avea prilejul, vorbea despre acest lucru.

„Noblețta familiei mele”, spunea într'o zi unui cunoscut, „datează dela Cruceade. Unul din strămoșii mei a acoperiat pe împăratul Barbarossa”.

„La pian ?” întrebă celălalt.

Mareșalul de Bassompierre întrebă, într'o zi, pe un fermier al său ce vârstă are :

„Nu știu exact”, răspuse acesta, „38 sau 48 de ani”.

„Cum ? zise mareșalul, „nu știi să socotești nici măcar lucrurile ce te privește ?”

„Fiți pe pace, domnule, știu foarte bine să socotesc vacile, oile, caprele și banii ce vi-i aduc. Acestea le număr bine pentru că mi se pot fura ; dar anii nu mi-i poate lua nimeni, așa că la ce mi-aș mai bate capul să știu câți am”.

Ludovic XVI trecea în revistă trupele pe un câmp de lângă Sablon. Un țaran care semănase mazăre pe acest câmp, îl văzu, în acea zi, acoperit de soldați cari călcau în picăre toată mazărea. Țaranul începu să strige nebușește : „Ce minune ! Ce minune !”

„Ce-ai văzut de faci atâta gălăgie ?” întrebă un ofițer.

Drept răspuns țaranul striga tot mai tare : „Ce minune ! Ce minune !”

Regele se apropie atunci și-l întrebă ce însemnază aceasta.

„Nu-i o minune”, răspuse țaranul, „că eu am semănat pe acest câmp mazăre și au crescut soldați ?”

Regele răsă și ordonă ca țaranul să fie despăgubit în fața sa.

ZOE LECCA

Anatole France în papuci

de JEAN JAUQUES BROUSSON

Cartea lui Jean-Jacques Brousson, „Anatole France en pantouffles”, a iscat, la apariția ei, o mulțime de proteste. Fostul secretar pe timp de zece ani al maestrului nu se arăta prea respectuos față de gloria lui. Poate fiindcă prea îl văzuse de aproape.

Din această carte, tradusă în multe limbi, dăm și noi în traducere câteva pagini.

ABSTRACT ȘI DISTRAT

În dimineața aceasta, e de un entuziasm tineresc. Se îmbracă în fugă, scurtează spălătul, și își încheie singur ghețele. „Dar mai ales ia seama să nu suni pe Josefina! Fata asta e atât de meticuloasă și palavragioaică! Nu mai sfârșeste când începe. Vremea e surăzătoare. Azi nu mai există nici o Ioană d'Arc! E bine să umblăm pe jos. Plimbarea e o plăcere, „prima dintre plăcerile insipide”, remarca Voltaire. Vom profita de dimineața asta strălucitoare, ca să o luăm pe jos, până la Institut. Vom hoinări pe strada Mazarin, strada Senei... Vom scotoci prin prăvălii, dușene cu vechituri, pe la colecționari... Frumos cartier e cartierul anticarilor și al negustorilor de stampe! Un adevărat muzeu în aer liber. De o parte a chejului, coșurile expun vitrinele lor, pline cu curozități. De cealaltă, pe parapet, o bibliotecă de mai mulți kilometri, o bibliotecă fantastică, neprevăzută ai căror păzitori nu-i cunosc bogățiile.”

E gata. Coborim scara în vârful picioarelor. Deschide ușa cu precauțiunile unui amant ori hot.

— Să nu trezim monstrul, ascuns în subsolul său.

Începe să coboare cu mare grabă treptele peronului. Mă târăște, agățat de brațul lui. Și dă năvală spre alee. Suntem aproape la mijlocul impasului. Deodată, o ușă se deschide în urma noastră și o voce țipă:

— Domnule! Domnule! unde te duci?

El zorește pașii.

— Nu lua în seamă urletele cucuvăii de care s'ar lipsi și Minerva. Să zovim! Să încercăm să scăpăm de bătrâna tiranică. Ce-o mai fi vrând cu mine?

Sgomotul se întărește.

— Domnule! Domnule! Ce n'auzi! Se duce la Doamna cu cămașa de noapte.

— Prietene să fugim. Sub cuvânt că veghează asupra mea, servitoarea asta mă face burlesc. S'o audă cineva, ar zice că sunt sub tutelă, bun de pus la Sainte-Perrine. Eri, față de zece persoane, n'a vrut să mă facă să-mi schimb izmenele? Și tot zelul acesta nu-i decât vanitate: când flutură ca un steag cămașa sau flanelul meu, e o dovadă de neîngăduit. Vrea să arate la toată lumea că vigilența ei egalează ingenuitatea mea. Mă amenință o mare nenorocire. Descori îmi vine s'o strâng de gât. Ah! Dacă am avea norocul să găsim o trăsură!

Cu toată vârsta ei, Josefina are picioare de cerb. Anatole France s'a oprit găfâind. Eram la poarta cea mare. Niște gură-cască și începuseră să se strângă împrejur. Servitoarea cea autoritară apucase pe namuritor de una din pulpanele redingotei. Si-l aduce, ca pe o capră, înapoi, la Vila Said. Ca martori lua pe trecători.

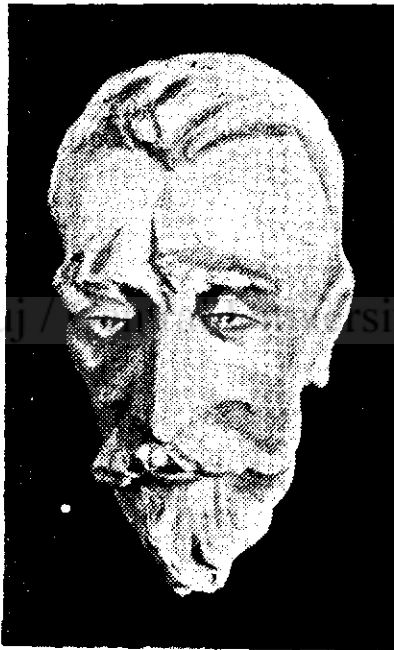
— Uite, pleacă pe furis, fără să

schimbe cămașa! Și pe urmă Doamna mie îmi face scandal. Ea mi-a spus: „Josefino, mă bizui pe tine ca să ai grijă de Domnul. Tu știi că e ca un copil!”. A trimis feciorul azi dimineată... Are masă mare: miniștri, actrițe, contese... Trebuie să îmbrăcați jacheta. N'as avea curajul, bictul meu Domn, să vă duceți la oameni sus puși, în cămașa de flanelă!

Anatole France nu suflă un cuvânt, dar ridică ochii la cer, și face gestul făcătorului care refuză să lupte împotriva sorții.

Iată-ne iarăși în cameră. Se procedază din nou la toaletă. Fiecare parte din îmbrăcămintă servește de pretext unui cuplet de văicăreli.

— Pentru ce ghețele astea? E ziua celor de lac. Și pe talonii ăștia vărăgați? Și vesta fantezie?

ANATOLE FRANCE

de ANESTIN

Marele om cedează la toate, afară de cămașa de noapte. Ca să sfârșească, Josefina îi pune pe cea de ceremonie, țearpă, pe deasupra celei de noapte. El oftează:

— Ah! cu siguranță că avea o triplă inimă de aramă, barbarul care a născocit aceste plastroane de fier alb... aceste sarcofagii în care suntem imobilizați de vii, ca niște mumii deplorable!

În sfârșit iată-l îmbrăcat, și cu cravata pusă. Josefina îi pipăie, una câte una, buzunarele, mari și mici.

— Aveți bani? Unde-i portofelul? Dar ceasul? Cheile? Batista? Ah! Unde-s ochelarii? Știți că fără ochelari sunteți un om nenorocit!

Și încheie după ce a făcut toată revizia:

— Domnul e omul cel mai baroc din tot Parisul! Cel mai original: Nu există altul mai distrat!

Lovitură de teatru! Benignul Bergeret, care suferise toate dojenile, toate taneli îngrijitoare sale, care se lăsase să fie sucit ca o sfârșeală timp de o oră, la azul acestui epitet a isbucnit.

— O auzi, Brousson, a spus „distrat”.

Distrat! Cea mai stupidă dintre servitoare tratează gramatica franceză, cum tratează pe stăpânul său! E o nelegiuire!

Ridică brațele spre cer.

— Distrat! Distrat! E cea mai injurioasă dintre femei! Dar știi cel puțin ce este distracția? Distracția provine, Josefino, din mobilitatea spiritului, din ușurința lui. Eu n'am spiritul ușuratic, s'a știi! Eu nu sunt distrat, ci abstract. Abstract! repetă la fiecare treaptă, scoborînd scara.

În tot cursul drumului, la Bois, disertație filologică meticuloasă asupra abstracției și distracției.

— Orice om abstract e distrat, dar toți distrații nu sunt abstracti, le lipsește mult. Omul abstract urmărește o idee, ideea sa; distratul urmărește o mie, adică nici una. Omul abstract, absolvit de viața interioară, nu vede nimic din viața exterioară, omul distrat își plimbă privirea peste toate și discerna nimic: e un aiurit. Distratul n'are bun simț. Omul abstract poate să aibă geniu.

VALUL VIITORULUI

La bătrânețe, Renan ar fi vrut să ridice vâlul viitorului. Și pentru ce, zei mari? Ca să-și satisfacă curiozitatea științifică. „Ah! cum ar fi fruzărit, mărturiseste el, cu beție, cărtulia, abecdarul științelor pe care îl vor purta în ghiozdanele lor, școlarii, la o sută de ani după moartea lui. „Și eu aș vrea să ridic acest vâl misterios. Și eu am curiozitatea mea științifică.”

Dar nu atât de himerică ca a bătrânului paracliser. Prea puțin îmi pasă de cucurbite și de alambicuri, de vapori și de electricitate...”

Prea multă vreme am avut superstiția științei. Astăzi m'am lecuti de aceste vanități. Nu mai cred în această știință care își arogă privilegiul de a fi singura exactă. Această îngâmfare ție destul ca s'o judeci. Dacă mi-ai fi permis să aleg, în vraful de cărți care vor fi publicate la o sută de ani după moartea mea, știi pe care aș alege-o? Un roman? Nu.

E meru aceeaș rapsodie: Un bărbat iubește o femeie care nu-l iubește; sau, femeia iubește bărbatul care n'o iubește; sau amândoi se iubesc la disperare sau se urăsc la disperare... Toate astea formează un anume număr de combinații la un loc, introducând și amantul, nu depășesc un număr de douăsprezece situații. Nu, din această bibliotecă n'as alege un roman și nici o carte de istorie: când oferă vre'un interes oarecare, e tot ca un roman. Aș lua pur și simplu, prietene, un jurnal de mode ca să văd cum se vor îmbrăca femeile la un veac după moartea mea. Și acele carpe îmi vor spune mai multe, asupra omenirii viitoare, decât toți filozofii, romancierii, predicatorii și savanții.

Trad. de N. RADU

Sărbătorirea d-lui Caton Theodorian

BANCHETUL „SOCIETĂȚII AUTORILOR DRAMATICI ROMANI”

Retragerea d-lui CATON THEODORIAN dela prezidenția Soc. Autorilor Dramatici Români, a dat prilej colegilor săi să-î ofere un banchet, care a avut loc alaltăieri, Sâmbătă, 19

CATON THEODORIAN

Martie 1927, în sala festivă a restaurantului Enescu. Pretextul acestui banchet era răsplata datorită d-lui Caton Theodorian, ca întemeietor și conducător al acelei societăți, timp de patru ani; în realitate, autorii dramatice au voit

și au ținut să sărbătorească pe autorul dramatic, care, cu începere dela „Bujoreștii” a înscris în repertoriul Teatrului Național atâtea opere de mare valoare, dintre cari multe cu mare succes, ca „Nevestele d-lui Pleșu”, „Stăpâna”, cât și pentru a manifesta autorului piesei „Greșeala lui Dumnezeu”, satisfacția înținților pentru fiul analist, care este d. Caton Theodorian.

A fost o mare serbare culturală, la care au ținut să participe toți reprezentanții scrisului, teatrului și artelor plastice.

Au luat parte: Mihail Sorbul, președintele Societății autorilor dramatice români; Liviu Rebreanu, președintele Societății scriitorilor români; I. A. Basarabescu, membru al Academiei Române, I. Mănușescu, directorul general al artelor, literelor și teatrelor din ministerul artelor, Al. Hodoș, directorul teatrului Național cu d-na; Ar. Demetriad, președintele Sindicatului artiștilor dramatice și lirici; Corneliu Moldovanu, fost director general al teatrelor; d-l și d-na dr. Em. Mateescu; C. Ressel, directorul școlii de Belle Arte; I. Steriade, directorul muzeului Kalinderu; Teodorescu-Sion, inspector general al artelor; Mircea Rădulescu, membru în comitetul teatrului Național; Horia Furtună, Al. Obedenaru, A. Buzescu, I. C. A. slan, N. Kirilescu, Adrian Maniu, V. Timuș, Scarlat Froda, I. Morțun, Zaharia Bărsan, directorul teatrului Național din Cluj; Victor Antonescu, C. Ardeleanu, Camil Petrescu, sculptorul O. Han, Irimescu-Cândești, deputat; I. Brânișteanu, Al. Sabaru, deputat; V. Enescu, Em. Ciuceanu, P. Cătunaru, H. Serafim, E. Măciucescu, Paul Voiculescu, Constantinescu, Sfetcu, etc.

D-nele: Claudia Millian-Mănușescu, membră în comitetul teatrului Național; Alice Massini, Constanța Hodoș, Maria Filotti, Marjoara Voiculescu, Natalia Negru, Marioara Zimiceanu, Ticu Arhim, Puia Ionescu, Lulu Cruceanu, Tanzi Bogdan, Ketty Ștefănescu.

S'a servit următorul Meniu:

Tuică adusă de „Dezertorul”
Mastică provocatoare ca „Manechinul sentimental”
Măslina importate din „Bizanț”
Gustări lunecoase ca „Pflcul”

Ciorbă de „Aripi frânte”
Vol-au-vent cu cluperci culese de „Pierde-Vară”
Mazăre boabe cum se gătea „Odlinoară”
Miel fript de către „Domnul Notar”

cu
Ceapă verde... „Pe aceea nu se trece”
Ridicli de lună „Concert simfonic”
și cu
Salată piperată de „Păcală”

Brânzeturi S. A. D. R.
Iaurt dătător de „Tinerete fără bătrânețe”
Mere gustoase după ce s'a ridicat... „Masca”
Banane „Moartea Cleopatrei”
Portocale sanguine ca „Glaifra”
Bombă din pirotehnia „Un crou”
cu
Plaisir-uri „Ce știa satul”

Cafea cu țigări ce aduc „Ultarea de sine”
Vinuri ce te bagă în „Păcat”

cu
Ape minerale sursele „Fata din Daifn”

Sampanie inspirată de „Greșeala lui Dumnezeu”.

La sampanie au toastat:

D. M. SORBUL, președintele S. A. D. R., care face istoricul stăruințelor puse de d. Caton Theodorian pentru înființarea Societății Autorilor Dramatici Români, care s'a constituit în Martie 1923, acum patru ani, Societatea, mulțumită întemeietorului și întâiului ei președinte

este în plină prosperare. Ca conducător, sărbătoritul a dovedit, că este un gospodar admirabil și un mare devotat al intereselor membrilor autorilor dramatice. A făcut ca Societatea să fie recunoscută persoană morală. Din nimic, a agonisit societății un fond de peste 1.100.000 lei, a reușit să colaboreze la legea teatrelor, votată în 1926 și să impună pentru

autori importante și juste drepturi. A creat alte fonduri, subvenții, premii, etc.

Sărbătorirea întâiului președinte al S. A. D. R., zice d. Sorbul, înseamnă un moment ce nu va fi uitat de istoria literaturii dramatice. Sărbătorirea d-lui Caton Theodorian este însăși sărbătorirea societății, sărbătorirea nașterii ei, a primilor ei ani, care s'au manifestat atât de rodnic. S. A. D. R., așa cum a lăsat-o d. Caton Theodorian, va trăi cel puțin cât va dăinui o țară românească și va trăi înfruntând capriciile timpului. Se va ști că a luat ființă prin perseverența și dragostea fondatorului ei. Mulțumește d-lui Caton Theodorian pentru munca și jertfele aduse societății și închină în cinstea și sănătatea sa.

D. AL. HODOȘ, directorul teatrului Național din București, aduce sărbătoritul, salutul instituției pe care o conduce, atât pentru munca depusă la întemeierea S. A. D. R.-ului cât și autorului dramatic Caton Theodorian, pentru marile sale merite literare. Închină pentru succesele sale trecute și viitoare.

D. LIVIU REBREANU, președintele Societății scriitorilor români, după ce aduce primosul de bună prietenie a societății scriitorilor români, întâiului președinte al Societății autorilor dramatice, zice:

Oricâte merite o fi avut d. Caton Theodorian, ca întemeietor și organizator al Societății autorilor, ele nu vor putea întumea, nici întrece, meritele sale de scriitor. Când după greutățile de constituire S. A. D. R. și-a ales ca întâiul președinte pe d. Caton Theodorian, autorii n-au vrut doar să-și arate încrederea în calitățile sale de organizare și gospodărie, ci au ținut să marcheze prin alegerea făcută, stima și prietenia ce simțeau față de personalitatea literară a celui ce avea să conducă primii pași al noii societăți.

MIHAIL SORBUL

Și într'adevăr printre toți scriitorii dramatice de azi, d. Caton Theodorian are un loc special reprezentativ. Dela prima sa piesă „Bujoreștii”, sărbătoritul nostru s'a fixat definitiv în conștiința criticii și a publicului, ca un autor profund original, robust în inspirație și robust în realizare. „Bujoreștii” a rămas și va rămâne o dată în teatrul românesc mai nou, căci cu p'esa aceasta simplă, dreaptă și sinceră a pătruns pe scena noastră o atmosferă cu atât mai nouă cu cât era mai specific românescă. Asupra specificului românesc se pot face oricâte discuții, se pot căuta oricâte definiții, toate în zadar. Specificul n'are nevoie să fie definit, ci trebuie simțit. În „Bujoreștii” acest specific trăește și se demonstrează cu toată evidența artistică posibilă și prin personagiile, pe care le agită și prin acțiunea lor și prin atmosfera lor și chiar prin dialogul lor, în care limba românească are ceva neaș și totuși perfect maleabil, încât să exprime nuanțele suferinței cele mai subtile.

Originalitatea și savoea piesei nu e de mirare, că au fost subliniate din prima seară de toată lumea. În „Bujoreștii” își găsește expresia adevărată un talent remarcabil, care și

până atunci, în nuvele și povestiri și chiar într'un roman, dăduse dovezi puternice de viață.

Succesul „Bujoreștilor”, cu seria lor lungă de reprezentații, a ademenit definitiv pe d. Caton Theodorian pentru creația dramatică. „Comedia inimii”, „Nevestele d-lui Pleșu” apoi „Stăpâna”, apoi „Greșeala lui Dumnezeu” înseamnă etapele evoluției dramatice a sărbătoritului nostru. În toate s'a manifestat același temperament, prin aceleași mijloace originale. Caton Theodorian e autorul care mai presus de succesul momentan ține la exteriorizarea gândului său, în forma pe care o socotește mai potrivită. Succesul în teatru se compune dintr'o serie de imponderabile, care rareori se întâlnesc toate împreună. Un incident neînsemnat, o indispoziție actoricească, o atmosferă dezagreabilă creată dinainte, un exces de criticism spontan, toate pot să compromită reușita lucrării celei mai valoroase. Și n'am pomenit aici inabilitatea autorului, care odată poate fi un element de adversitate hotărâtoare.

Indiferent de toate acestea, critică și public, au recunoscut totdeauna seriozitatea concepției și ținuta literară demnă a operelor d-lui Caton Theodorian. El a ajuns astfel, prin calitățile operei sale, să-și cucerească un loc de frunte, nu numai în conștiința publică, dar și în admirația colegilor săi.

De aceea sărbătorirea de azi, trebuie să fie un prilej bine venit pentru noi toți, să urmărim d-lui Caton Theodorian, sănătate multă, ca să poată îmbogăți literatura dramatică românească cu multe lucrări, tot atât de valoroase ca și acelea care i-au câștigat dragostea și admirația noastră, a tuturor.

Să trăiască!

D. AR. DEMETRIAD, președintele Sindicatului artiștilor: Iubite maestre, ca actor mai întâi și ca președinte al Sindicatului actorilor dramatici și lirici, nu pot să nu mă bucur și să nu iau parte cu tot sufletul la sărbătorirea d-tale, înfăptuitorul și primul președinte al Autorilor dramatici români. Căci între arta noastră dramatică și literatura dramatică este o legătură indisolubilă, fără de care ambele nu pot exista, nu putem avea teatru.

Oricât s'ar contesta aportul ce-l aduce actorul, știut este, că lucrarea cea mai desăvârșită nu câștigă decât la lumina rampei animate de sufletul actoricesc.

Iubite maestre, ești printre cei dăruți de sus să aduci scenei noastre și de aci înainte, comori puternice datorite talentului d-tale încă mulți ani și moi actorii, — permite-mi să zic, colaboratorii modești ai autorilor — ridicăm paharul în sănătatea d-tale și-ți urăm un lung șir de succese spre gloria și propășirea literaturii noastre dramatice și a teatrului românesc.

Să trăiești!

D. ADRIAN MANIU într'o cuvântare spirituală, spune că această sărbătorire nu trebuie cât de puțin să ia caracterul încoronării carierei lui Caton Theodorian, nici ca președinte, nici ca dramaturg. La conducerea societății e de așteptat, ca viitorul să-l readucă, iar ca autor dramatic, în toată forța creatoare în care se găsește, desigur că va avea ocazie să mai fie aplaudat. Închee, zicând că rareori s'a găsit într'o atmosferă de atâta unanime laude și glumind, întrebă pe d. Caton Theodorian dacă nu ar simți trebuința să ceară să fie și puțin criticat.

D. CAMIL PETRESCU se declară un admirator al operei dramatice, plină de pitoresc, al sărbătoritului și urează succesului său a sărbătoritului și urează succesului său de răvine a acestuia în continuarea operei începute.

Mai toastază: Constanța Hodoș, Irimescu-Căndești, I. C. Aslan și Scarlat Froda.

Tuturor acestora le mulțumește d. CATON THEODORIAN prin următoarea cuvântare viu și caldura aplaudată:

„Doamnelor și domnilor, ultima adunare generală a Societății Autorilor Dramatici Români a avut bunătața să-mi recunoască un rost de importanță în întemeierea acestei întovărășiri și într'o atmosferă de cordialitate frumoasă a decia

să mă răsplătească... printr'un banchet. Glasul colegilor, care compuneau adunarea de Duminică 6 Martie, mi-a audiat obrăzii de o emoție, pe care nu am putut-o ascunde. Așadar tovarășii mei au găsit la expirarea mandatului cu care mă onoraseră că mi-am îndeplinit bine datoria! Expressia aceea, spontană, a făcut din tot restul unei Duminici o zi de mare satisfacție pentru mine, de sărbătoare ascunsă, pe care am petrecut-o singur acasă imaginând în juru-mi pe toți cei ce vruseseră să-mi facă a mărturie de dragoste și eu, între ei, nu știam cum să le fiu mai recunoscător că au venit până la mine. Orelle zilei aceleia s'au scurs într'atăta de dulce uitare încât nici nu mă mai gândeam, că va veni ziua, când voi fi dator să le trăiesc într'un alt chip, cu ființa mea, în freacăta unei serbări.

Dar când am văzut, că se fixează o dată și am simțit apropiindu-se ziua de confruntare, m'am trezit la o realitate, ce mi s'a părut grea. Dinaintea unei manifestări sgomotoase am început să fiu timid. Lucrul meu dinăuntrul „Societății Autorilor dramatici români” — căreia până aci dădusem oarecare însemnătate — mi s'a părut mic, străduințele mele slabe, realizările puncte de reper pe jaloane înfipte în căutarea unui nivel ne bine găsit; că, dacă proiectul banchet ascundea pretextul pentru sărbătorirea autorului dramatic însuși — cum s'a și întâmpiat — tot am șovăit. Viziunea luminilor aprinse pentru mine, a florilor, halucinația ciocnetului de cupe în sala unui banchet, mă strămutau deodată, din fantazie, într'un fast ce mă uluia.

„Societatea Autorilor Dramatici Români” — căreia îi păstrez credința înăscută din certitudinea ce am, că literatura dramatică națională formată de talente autentice, e capabilă să umple repertoriul teatrului românesc — mi-a acordat foarte mult așezându-mă în fruntea ei și păstrându-mă la conducere timp de aproape patru ani, s'a mulțumit pe puțin înfăptuirilor mele, ba, cu dărnicele, în primăvara anului trecut a vrut să mă trimească a doua oară în comitetul teatrului Național, spre a-i apăra interesele. A fost prea bună. Banchetul proiectat? Il trăisem cu din fantazie în ceasurile următoare minutului venit să-l decidă. Ce mai trebuia?

Și atunci, Claudia Millian, colega noastră cu suflet frumos cum îi e și chipul, m'a văzut trăind clipa de îndoială — scrisesem prietenului Sorbul să mă ajute să rămân în lăzua indestulătoare sufletului meu, să vă arate din parte-mi, dragii mei colegi, via mea grațitudine pentru gestul vostru, și să vă roage să renunțați la mai mult.

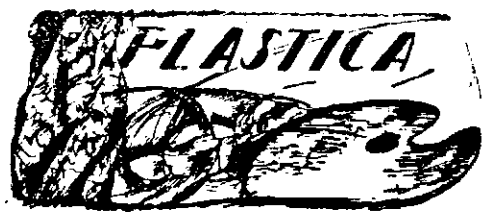
Dar într'o clipire de ploape mi-a răsărit odată, Neașprezece Martie! Din întâmplare ziua aleasă de colegi pentru masa la care aveam să fiu chemat corespundea cu o zi, ce trebuie să me fie neuitată. Ca pe o filă festivă de calendar, văzusem scris în caractere roze: Lună neașprezece Martie 1923! Atunci ne-am întâlnit noi întemeetorii „Societății Autorilor Dramatici Români” întâia oară, spre a ne sărbători constituirea la Iordache din Covaci! De atunci a luat ființă organizația noastră, de atunci trăim, ziua aceia ne-a fost cu noroc la toți pașii.

Făcând abstracție de persoana mea, am rupt scrisoara ce adresasem colegilor prin noul nostru președinte și am venit să-mi împart sufletul cu dumneavoastră ca în ziua dintâi, cu aceleași gânduri, cu aceleași simțimente și pentru același cult. Ziua de neașprezece Martie — dacă vreți, văși ruga — să rămână ziua noastră de întâlnire în fiecare an, zi la care să ne reînnoim puterile pentru muncă. Și închinând tot bunul harurilor noastre lucrului pe care l'am început să lăsăm viitorilor putința de a se uita la opera noastră și la frontispiciul Teatrului Național, zicând din convingere și cu mândrie: Trăiască Societatea Autorilor Dramatici Români!

(Aplauze frenetice îndelung repetate, ovațiuni).

Comesinii au continuat sărbătorirea aceasta, întretinându-se cu spirituale și însuflețite convorbiri privitoare la rosturile societății.

D. CAMIL PETRESCU, mai le vorbă epigra-

EXPERTII *)

— Vrei să ți-l recomand și ție?
— Pe cine?
— Pe Rânză...
— Rânză?!
— Pe Socrate Rânză... Rânză Socrate!
— Ca ce să mi-l recomanzi?
— Așa... ca chestie... Ave franci... și-i amator de tablouri.
— Bre... uite... să vezi ceva: am un rendez-vous...

Dar prietenul meu, Cogu Diristea, mă împinse către fundul gălăgios și întunecat al cafenelei unde, singur la o masă, un domn marușel, cu muiră de răzeș travestit, își suga mustețile de spuma unei halbe de curând sorbită, cu sete.

Cogu Diristea mă propti dinaintea d-lui Socrate Rânză — și vorbi:

Îți prezint pe unul din cei mai genți prieteni ai mei — cronicarul Rin Veda. Un talent plin de viitor și un băut cu solide legături în societatea noastră înaltă. D. Rin Veda este acela care, a-nut trecut, a dus campania știută împotriva cronicarilor improvizați.

— Ah!... care va să zică... stai nițel... nenisorule!...

Și d. Rânză Socrate, cuprins de o sub-

*) Din „Cronici fantaziste-neliterare” — vol. I.

matică de cât oricând, improvizează aceste trei epigrame, pe care socotindu-le nu tocmai amabile pentru o masă festivă, le-a cedit numai vecinilor:

SARBATORITULUI

Eu ți-am spus-o, cu destul regret
Toate s' într'o ordine fatală —
Iată din Greșală în greșală
Ai ajuns să ți se dea banchet

ACELUIAS

Când treci pe lângă el, incidental,
Plecă între ogoare și dumbrăvi,
O fi fost și el sărbătorit
Printr'un banchet atât de strălucit?

TEATRULUI NAȚIONAL
Domnul director operează...

Când treci pe lângă, el incidental,
Și vezi cum îl păzesc soldații
Te întrebi: e asta Teatru Național
Sau simplu teatru... de-operații?

Între timp, d. ION MINULESCU închină pentru multele frumoase femei artiste, care participă la sărbătorirea d-lui Caton Theodorian recunoscând într'insul cel mai elocvent simbol al literaturii dramatice originale, iar la urmă d. Caton Theodorian, încheind seria cuvântărilor, mai ridică un pahar în sănătatea doamnei Marțoara Voiculescu, pe care o numește „masa sa cea tânără”, cea care acum 15 ani i-a jucat pe scena teatrului său particular, teatrul „Modern”, întâia sa lucrare într'un act „Ziua cea din urmă”.

— precum închină și pentru toți interpreții și interpretele sale, mulți dintre ei de față.

Banchetul a luat sfârșit târziu după miezul nopții, într'o atmosferă de caldă colegialitate.

ta admirație, îmi scutură mâna, pierdută în ambele lui palme, cu entuziasmul o-mului, care și revede, după vreme îndelungată, un prieten scump. Îmi potrivește un scaun în dreapta lui, mă apăsă pe umăr, să stau, și ciocăni cu fundul halbei goale în marmura vânătă a mesei:

— Ce iei?

— Un sprit...

— Dar tu, Gogule?

— Eu... Concedin. Vă las puțin. La patru fix am rendez-vous cu Pleițcoviți... în chestia aia... știi...

D-l Socrate Rânză își lipi scaunul de scaunul meu, îmi atinse amical brațul cu mâna lui rotofee și mă privi adânc în ochi suflându-mi în față dubul aeru al berii:

— Îl cunoști pe Gogu...

— Sântem, colegi.

— Tocmai d'aia. El mi-a vorbit foarte frumos de d-ta... foarte frumos... Și atunci ce mi-am zis?... Dacă e băiat de talent și amabil... să-i facem ceva rost. Te prinzi?

— Cum?

— Să lucrezi ca expert.

— Expert? ... Unde? ...

— La mine! ... Dar să-ți explic. Am până acum doi: pe Gogu și pe Pleițcoviți. Îl cunoști pe Pleițcoviți? El... da! Îmi mai trebuie încă unul... Știi unde s'au născut mulți puterea crește...

— Bine... înțeleg, dar ce să expertizez?

— Asta-i! ... Tablouri... De pildă, găsesc undeva o pictură. Indiferent. E neisclătită. Mă uit la ea, o întorc, o sucesc, o învârtesc. Îmi miroase mie a Grigorescu.

Intreb: — Vinzi, madam, mușamaua asta? — Vând.

— Câte parole? — Cinci zeci de poli. — Aoleo! ... C'o fi tunsă... c'o fi asă, mai dă jupâne, mai lasă rumâne... ajungem la zece poli Număr banii în palmă învelesc mușamaua la gazetă, îi pun o ramă pe cinste, o spal, o dichisească... apoi dau svon prin oamenii mei și prin ziare.

„...Distinsul colecționar de artă, d. Socrate Rânză, a făcut pe un preț de optzeci mii de lei o minunată achiziție în persoana unei pânze d'a marelui nostru Grigorescu, plină de o poezie rusică foarte frumoasă și reprezentând un ciobănaș care contemplă imensitatea cerului așa de românesc în albastrul lui ivoriu”.

Aștept o zi... două. Apoi încep să eudă amatorii. — Domnule Rânză, zice câte unul... frumoasă... Grigorescu... dar dacă nu-i isclătită!

Altul: „Domnule Rânză... mie mi se pare că, fără să pun la îndoială autenticitatea autorului... pânza asta îmi face impresia unui Daubigny...”

Altul iar: „Domnule Rânză eu și-aș cumpăra-o, că-i adorabilă, însă... uite ce: aș vrea să am o declarație de la oameni competenți cum că pânza e originală... totuși, în definitiv, să facem prețul așa... à vol d'oiseau... cât vrei pe ea? Eu, se'nțelege, nu mă dau de loc. Zic:

— Ia stați fraților... ce mă luați așa cu zorul?... Mai întâi, cine v'a spus c'o am de vânzare?... Isclătită... neisclătită, „Grigorescu... ne Grigorescu... cu o păstrează pentru mine

Mai rar pleacă optzeci de mii de lei... (și ce valoare are leul nostru astăzi!...) ...o comoară ca asta!... Pe urmă... să vă spun francamente: eri mi s'a oferit o sută patruzeci de mii!... Știți ce-am răspuns?... Merți!...

Însăși, dragă Domnule Rânză, a-

facerea stă așa: Omul se hotărăște la urmă să-mi plătească nouăzeci de mii... cu o condiție: ca trei experți să certifice că pânza e originală... Îl am pe Pleițcoviți, negustor vechi și priceput cum nici la Londra nu găsești... Îl am pe Gogu, pictor de mâna întâi și persoană de încredere... Voiam să te bag și pe D-ta în combinație. Ce zici?

— Domnule Socrate Rânză... eu v'as pune o întrebare.

— Mă rog...

— Ce iese de aici?

— Zece la sută, pentru fiecare expert, din prețul total al vânzării...

— Dar ceva vizite la Parchet?

Domnul Rânză făcu o mutră boțită și ochii îi scâpărară cu o vioiciune diabolică:

— Poi D-ta crezi că de asta le arde Parchetelor noastre... bată-te norocul să te bată!!

Rămaserăm înțelegi să mai discutăm „chestiunea” în detaliu.

Câteva zile după aceasta, mă dusei la d. Socrate acasă.

L'am găsit în mijlocul curții, în preajma unui camion pe care servitorii îl încărcau de zor, cu pânze și cartoane.

— Demenajezi, d-le Rânză?

— Aș!... de unde!... încarc niște ciurucuri... Dar bine că veniși. Aveam mare nevoie de concursul d-tale...

După ce camionul fu pornit cu recomandările de rigoare, d. Socrate Rânză mă pofti în salonul d-sale „empire” și, în fața unei sticlufe de vin grecesc... (minunat vinul grecesc!)... îmi grăi astfel:

— Eu am o dambă... îmi place și înțeleg arta serioasă. D'aia... vezi d-ta... de câte ori pun ochii pe o lucrare de valoare... mă consult cu Gogu: — Ce zici, Gogule?... — Dar d-ta ce zici?... — Eu zic s'o iau.

„Trebuie să-l ascult... el e de meserie! Dar... lucru dracului!... n'am totdeauna răbdare. Câte odată mă bag singur prin expoziții. Gogu nu-i... Pleițcoviți... ăpsă! Când ai obraz nu face să te vadă lumea fără curaj! Și cumpăr. Ici o bucată... colo două... dincolo cu toptanul. Le duc acasă. Vine Pleițcoviți... Vine Gogu.

Se uită, le măsoară, le cântărește, se consultă...

— Ce făcuși, nenisorule?!

— Cumpărai niște pictură...

— Poi asta-i pictură?... În sfârșit... mă lămuresc. Zic:

— Ce mai tura vura... o făcuși fiartă!... acuma pe unde scoatem cămașa?...

— Să le vinzi!... Și le vând. Mai cu pierdere, mai cu câștig... dar le vând. Pleițcoviți să trăiască!... Așa pății luna trecută cu daravele alea, de le nărcăi în camion. D'aia îți spuneam: bine că veniși... am mare nevoie de concursul d-tale... Să-mi faci o cronică... Adică ce s'o faci... că-i făcută gata... a combinat-o Pleițcoviți și cu Gogu... s'o isclățești numai. E vorba de lucrările pe care le-am expediat lui Pleițcoviți cu camionul. Fac cu ele o expoziție în stil mare. Stai să vezi...

Și d. Socrate Rânză, desfăcându-și pulpana pijamalei încărcată cu brandeburguri, scoase la iveală un articol lung... lung, și mi-l întinse zâmbitor.

Îl deschisei la mijloc... și cetii:

„...Grafie, așa dară, acestui Mecena iubitor de Frumos, publicul bucureștean, zăpăcit și vițiat de atâtea „curenți noi” — va avea ocaziunea ea, vizitând această expoziție, care cu drept cuvânt se poate numi un eveniment artistic, să ia contact intim cu arta adevărată, sublimă, binefăcătoare...”

Inchid articolul și, ceremonios, îl inapoiez d-lui Socrate.

— Ei?

— Nu-l pot isclăi!

— Ascultă, nenisorule: cinceisprezece la sută dintr'o rețetă generală de opt sute de mii...

— Nu pot!...

— Douăzeci și cinci la sută!

— Domnule Socrate, îmi pare rău că nu te pot servi... dar nu mai sunt la gazetă... mi-am dat demisia...

— De când?

— De ieri...

— Și s'au nu-mi spui mie nimic?... Bată-te să te bată... las că-ți fac eu rost la alta!...

D-l Rânză își puse palma lui voluminoasă pe umărul meu și, privind-mă în albul ochilor, îmi surâse cu multe și binevoitoare înțelesuri...

N. N. TONITZA

ARDEALUL ȘI PROBLEMELE CULTURALE

Năzuinți spre o împăcare

În primăvara anului 1910 au avut loc alegerile parlamentare prezidate de cabinetul lui Khuen Hédervary. Acesta primise însărcinarea sa de prim-ministru cu o excepțional de importantă și grea misiune: să împacă naționalitățile în primul rând pe români.

Chestiunea românească ajunsese o chestiune europeană și cei dintâi cari și-au dat seama de însemnătatea ei n'au fost stăpânitorii direcți ai românilor a-supriși, ci stăpânii lor indirecti dela Viena. Din cercurile casei domnitoare li s'a impus politicianilor unguri dela Budapesta să ia atitudine mai îngăduitoare față de români.

Românii din Ardeal erau dinastici. Dar cei dela Viena, cari cunoșteau a-

ceste sentimente, nu au fost îndemnați la acest gest de dragul dreptății, ci numai de interesele lor proprii. Prin încercarea de-a ameliora situația naționalităților din Ungaria, ș. a. a românilor, sârbilor și croato-slovenilor, Viena țânțea la situația din Balcani. Aici fierberea era mare și amenința continua să izbucnească. Prin urmare trebuia făcut ceva ca să se câștige o cât de puțină bunăvoință din partea României și a Serbiei față de interesele fostei Monarhii.

În legătură cu acest complex de situații e semnificativ, că în luna Ianuarie a aceluiaș an, d. Ionel I. C. Brătianu, primul-ministru al României din acea epocă, avusese mai multe între-

deri cu bărbați de stat din Apus. D-sa a fost și la Viena. Aci se exprimă, într'un interview acordat marelui ziar „Neue Freie Presse”, astfel despre cele văzute și auzite cu prilejul acestor vizite politice:

„Sunt fericit, că în convorbirile ce le-am avut cu toți bărbații de stat din Europa, cu cari m'am întâlnit, am putut constata o dorință generală pentru menținerea statului quo în Peninsula Balcanică. Această dorință armonizează perfect cu interesele României.

„Se poate aștepta cu încredere că mulțumită factorilor competenți pacea se va menține, deși orizontul Peninsulei Balcanice continuă a fi înourat”.

În astfel de circumstanțe e ușor de înțeles pentru ce i s'a dat de la Viena guvernului Khuen Hédervary mandat expres de-a împăca naționalitățile nemulțumite din Ungaria. Evident, că alegerile ar fi putut rezolva foarte bine problema naționalităților, dacă li s'ar fi îngăduit acestora să-și trimită în mod liber reprezentanții lor în parlamentul ungar. Guvernul Hédervary era însă slab și combătut cu multă înverșunare de o puternică opoziție ungară. Șansele lui de a-și scotea majoritatea necesară în circumscripțiile maghiare erau foarte reduse și astfel în mod fatal a fost nevoit să-și ia refugiu la circumscripțiile cu majorități naționale.

Partidul național român pusesese candidați aproape pretutindeni. După aprecierile presei din acele vremuri, chiar ale „Telegrafului Român”, care era, cum am arătat cu altă ocaziune, ostil oficialității partidului, conducătorii din frunte reușiseră să întse masele românești și să le însuflețească pentru candidații naționali. Din lipsă de prevedere și de experiență politică-electorală însă alegătorii au fost lăsați, în momentele decisive, fără sprijinul și îndrumările necesare. Pe lângă aceasta se ivise și curentul mangrist, care produse multă zăpăcăală în opinia publică românească.

Guvernul „impăciurii” se folosi deci de aceste slăbiciuni interne ale poporului român și reuși să înfrângă aproape pretutindeni pe candidații naționaliști. Înfrângerea era dureroasă, căci teroarea guvernului întrecuse orice margini și orice cazuri precedente. În acele alegeri, cari ar fi fost destinate să aducă liniște și pace în țară, a curs și sânge românesc, sângele țaranului nostru cinsit și blajin.

Dar înfrângerea era și dezolantă, fiindcă în parte ea s'a produs și din vina noastră. Presa de atunci a făcut aspre imputări conducerii partidului național, care era în primul rând răspunzător de acel dezastru.

Iată ce scria „Tribuna” după alegeri:

„Nu se poate lua nimic din meritul guvernului în aceste înfrângeri. Dar iarăși nu poate fi aceasta o dovadă că nu s'ar fi făcut greșeli și chiar vinovații. Durere, adevărul este chiar contrariul. Greșeli cari nu era iertat să se facă și cari nu înțelegem de ce ar trebui menajate. Menajându-le producem impresia că ne apărăm reciproc slăbiciunile. De-acî apoi atâtea reputații nemeritate și idoli falși, pe cari singuri ni-i creștam și cari ia momentele decizătoare lovesc șustarul plin cu piciorul”.

O caracterizare sarcastică, dar justă, a politicii din alegeri a oficialității partidului făcea în același timp Alexandru Mocioni în „Telegraful Român”, când spunea: „Politica se face cu capul, nu cu gura, aici cu pumnul. Cine o face cu pumnul, nu poate să ajungă decât

numai acolo, unde trebuie să ajungă, la dezastru”.

Cei „de-acasă” vedeau bine unde era bubă și cu toată amărăciunea de care se umpluse sufletul lor după cele petrecute în alegeri totuși nu puteau să nu dea la iveală nemulțumirile. Dar cei „de dincoace de Carpați”, adică frații din Regatul român, nu vedeau decât actele de brutalitate și de ilegalitate săvârșite de guvernul dela Budapesta. Și ca în totdeauna în astfel de împrejurări durerea lor și-o spuneau prin glasul „Ligei Culturale, — „Mama Liga” — cum o numeau ardelenii pe atunci.

Sub prezidenția unui membru al Academiei Române, „Liga Culturală” a ținut o întrunire de protestare împotriva teroarei ungurești. Reproducem, după oficiul guvernului de atunci „Voința Națională”, o parte din cuvântările rostite cu acel prilej. Darea de seamă e intitulată în mod demonstrativ și cu litere mari:

IN CONTRA TEROAREI DIN UNGARIA

După ce vorbește în numele Ardealului poetul Soricu, ia cuvântul d. prof. N. Iorga, care spune:

„Întru cât alegerile despre cari este vorba sunt o chestie internă a statului vecin, statul nostru nu se poate amesteca în această chestie. Dar avem datoria de a ne ridica glasul, noi, cari auzim de aici țipătul de durere al fraților noștri.

„S'a vărsat sânge la aceste alegeri. Dacă ar fi căzut morți câțiva cărturari, lista martirologului nostru s'a fi mărit cu câteva nume. Dar au căzut țărani, au căzut cei de jos. Și toamii aici e însemnătatea faptului. Cei de jos au dat dovadă că știu să moară pentru ideal. Și când în cei de jos conștiința națională e atât de dezvoltată, cine se mai poate îndoi de țaria acestui neam? Poporul singur înțelege dreptatea cauzei lui. Noi avem datoria să ne solidarizăm cu frații de peste munți. Să-i ajutăm cu cuvântul nostru. Cei de peste munți vor simți că suntem cu ei și încrederea lor va crește. Și nu va fi putere să-i doboare”.

D. Virgil Arion reamintește, că deputatul ungar Farkashözy a numit România o zdreanță de stat balcanic.

După aceasta d. prof. N. Iorga citește următoarea noțiune:

„Instituția a cărei menire este să reprezinte și să ajute sufletul românesc, răzimat pe aceeași cultură, în toate drepturile și aspirațiunile lui, „Liga Culturală” propune cetățenilor adunați în sala Dacia, în ziua de 6 Iunie, să protesteze contra nelegiurilor maghiare îndreptate împotriva creptului românilor din Ungaria de-a trăi în cultura proprie și de-a se manifesta legal”.

Și după astfel de noapte urâtă și plină de visuri rele, fericit întra Domnul, Mitropolitul Sibiului Ioan Mețianu și-a luat cârja vlădicească în mână și a plecat la Budapesta să pună la cale „impăcarea românilor cu ungurii”. Bătrânul preot, cinstit și bun român, credea că și în politică e ca în natură: să răsară soarele cu atât mai frumos cu cât a fost noaptea mai vijelioasă.

ION BAILA

Cronica musicală

OPERA ROMANA: BARBIERUL DIN SEVILA (reluare).

PALATUL ATENEULUI: CONCERTE LE VIOLONISTULUI JACQUES THIBAUD.

Tare trebuie să fie obsedată direcțiunea Operei române din București de celebrul salut al contelui Almaviva: „Pace e gioia sia con voi...” Ce beată isihie se așterne cucernic peste oropsita treabă dela Operă! Ce binefaceri: „pace e gioia!” Ce simbolică devine reluarea „Barbierului”, în aceste fericitoare condițiuni!

Să lăsăm însă gluma la o parte! Almaviva, traverstii ca elev al lui Don Basilio, intră, într'adevăr, salutând ironic pe Don Bartolo cu „Pace e gioia!”. Însă, „con comica ironia”. Direcțiunea Operei noastre n'a înțeles ironia și a căzut în pășania lui Don Bartolo. Comicul ce era să rezulte din economia operei lui Rossini, este cu desăvârșire, covârșit de comicul distribuției rolurilor. Deosebirea între aceste două feluri de comic este numai de nuanță, dar poate avea și urmări mai grave în ce privește pe cel produs de distribuția Operei române. Poate deveni fatal.

Este, într'adevăr, de răs să concepi un spectacol de „Barbierul din Sevilla”, cu Petrovicescu în însuși rolul ce concentrează și reliefează întreaga logică dramatică a Operei rossiniene. Dar este tragic să vezi insuficiența vocală și scenică huzmindu-se impotent în aranele de comedie muzicală italiană, din secolul al XIX-lea, „Un secolo di torbidi e di tempeste”, căsbindu-se zadarnic să iasă cu față curată din virtuosismul artificial de bel canto. Se slidează în acest chip toată bunăvoiața pe care suntem datori s'o arătăm față de Opera română. „Commedia musicale italiana” devine tragicomedie românească prin așezarea lui Petrovicescu în „Figaro”.

Știm că distribuția prevăzuse pe Atanasiu în acest rol. Din pricina de boală, Atanasiu n'a putut juca. Erau atunci mai multe soluții. Sau amâni spectacolul, — cum a mai și fost amânat, — sau renunța la el, — dacă n'ai personal propriu pentru o cuviincioasă distribuție, — sau recurgi la elemente străine de cadrul Operei. Ce nedumerită era în seara spectacolului toată lumca care vedea pe Petrovicescu pe scenă, iar în sală pe Basiliu, aplaudând călduros pe... Petrovicescu. Ce însemnează asta? De ce nu invers, Petrovicescu în sală și Basiliu pe scenă? Nu e anormal?

Și-apoi, la urma urmei, Opera română n'are alt bariton de cât pe Atanasiu și Petrovicescu, dacă ni-se îngăduie alăturarea acestor două nume? Atunci? Direcția Operei române să ia aminte să nu îndăteze și innaționalizeze metoda... ouălor clocite!

Nici tenorul Georgewsky nu posedă calități vocale pentru rolul lui Almaviva. Are frequente goluri de afonie, tocmai în cea mai bizară înghirlandare de fiorituri vocale. Să fim bine'nțeleși, condițiunea primă a operei lui Rossini, este tehnica virtuozității vocale. Deci: și voce și, tehnică și virtuozitate. Georgewsky ce mai posedă din aceste trei?

Și nici confuzia comediei muzicale cu opereta, de care se face vinovat Opreșan Georgescu nu este de tolerat.

Dar atunci ce mai rămâne din tot spectacolul? Rămâne figura desăvârșită predominantă a lui Don Basilio, în jurul

E C O U R I

C. SANDU-ALDEA

Ne pregăteam să deplângem moartea cetățeanului de onoare al Brăilei, poetul Bărăganului și bălților din „În urma plugului”, din cele „Două neamuri” și din „Pe Mărgineanca”. Scriitorul tinereții noastre literare merită acest ultim adio din partea unor nepoți într-ale scriului. Dar iată că pentru toți, vorbi, în rânduri de antologie și cu o emoție cu atât mai prețioasă la un om de știință, profesorul de universitate, el însuși fiu al Brăilei, d. Nae Ionescu (Cuvântul 23 Mart.)

Le bon géant! Cu Sandu-Aldea, care s'a dus, ne lasă cel mai autentic reprezentant al câmpiei dunărene. Era dela Brăila; umblase prin toate privalurile Dunării; și răstrângea în ochii lui albaștri și senini ca de copil, îndepărtarea nesfârșită a Bărăganurilor. Om al pământului, simplu și natural, era el însuși, în persoana lui fizică, întruchiparea stepei românești. Mare și domol, de o liniște care mergea în adâncime, ciușit și bun ca rodul brazdelor; și totuși capabilă sufletește de încordări năpraznice; așa cum sunt toți oamenii de baltă din câmpia Brăilei.

Te regăseai în el. Îți regăseai toată tradiția ta de rasă; toată plămada ta sufletescă. Așa cum se plămădește acolo. Nu există în toată Tara românească aspect al naturii mai impresionant și mai adânc ca cel al Bărăganului. Muntele — e frumos desigur. Dar el te apasă; te rețază în avânturile tale spre larg, și te strivește. Muntele de deținește în opoziție cu el. Și ești mic și mărginit. Și pe urmă pica e multă varietate neliniștită, și prea multă masivitate agresivă.

Pe când în Bărăgan!... Bărăganul e nesfârșirea; cât poate să alerge ochiul, și dincolo, nesfârșirea; care te cuprinde din toate părțile, te învalvează, te destramă. Tu și bărăganul ești una; linia bivită a lucrurilor se pierde; comunică cu existența una singură; trăiești cu realitatea în resorturile ei ascunse minții și neînțelese decât trăirii.

Una cu pământul. Una cu pământul a fost și Sandu Aldea al nostru. Nu a fost un mare artist? Se poate. Nu a fost pentru dumneavoastră. Dar pentru noi a fost mai mult decât a-

căreia desăvârșita creațiune a lui Niculescu-Basu centrează tot interesul și atenția generală. Bine înțeles că, în asemenea împrejurări, cu un Don Basilio covârșitor și ca voce și ca joc scenic, de echilibru dramatic nici nu poate fi vorba. Niculescu-Basu ridică nivelul rolului ce intrupează la înălțimile ideale pe cari trebuie să le aibă în vedere întreg restul ansamblului. Dar coboară pe partenerii săi la nivelul mediocrității pe care o realizează Opera română.

Firește că între poli atât de opuși. Basu—Petrovicescu, rolul Rosinei este grav amenințat. Totuși Lydia Lipkowska a știut să-și mențină fama și să păstreze rolului prestigiu. Mai ales prin fermecătorul său joc, prin mobilitatea sa mimică, ca și prin experiența și rutina artei sale de cânt, Lipkowska a putut înfrunta biruitor toată febra de coloratură a rolului său.

Orchestra și punerea în scenă cad în seama lui Massini, față de care suntem datorți un cuvânt bun pentru siguranța stăpânirii ansamblului. Punerea în scenă nu credem să-l fi interesat pe Massini.

G. BREAZUL

tăta: a fost o bucată de viață vie a Bărăganului, după care ne dorim cu toții, cei cari l-au lăsat pentru toată viața lumii acesteia, și care nu ne vom regăsi liniște decât atunci când prin îndurarea lui Dumnezeu, ne vom întoarce, pe vecie, în el. Literatură? A, nu! Care este brăileanul adevărat care a văzut pe Sandu-Aldea fără emoție, și care nu s'a simțit, privindu-l, cuprins de pacea adâncă a sesurilor natale?

Cea mai odihnitoare întruchipare a Brăilei românești, s'a dus cu Sandu.

ARTISTICE

Pictorul Zamfiropol-Dalj va deschide, la 2 Aprilie, expoziția sa de pictură, în sala Mozart, din calea Victoriei.

POEZIA LUI D. ANGHEL

Tipărit (Sburătorul, IV, 9 Marrie) un fragment din studiul asupra lui D. Anghel din Istoria lit. rom. contemporane, III (Evoluția lirică) dl. E. Lovinescu studiază poezia autorului „Fantaziilor” în dezvoltarea lirice românești contemporane. De bună seamă este ceva adevărat în protestarea cu care d. Lovinescu se ridică împotriva aceluia... iar Lovinescu se revizuește despre care și scrie de altminteri cu atâta grație în „aspectele vieții literare” din același număr al „Sburătorului”. Dar nu-i mai puțin adevărat că pentru cetitorul dezalterat la izvorul admirațiilor de altă dată ale d-lui Lovinescu, se desprinde nu știu ce abdicare, din noile d-sale aprecieri. Orice s'ar zice (e adevărat că avem aici numai fragmentul de încheiere) astăzi d. Lovinescu judecă cu mai multă maturitate, deci asprime. Și dacă am înțeles bine, poezia lui Anghel („nu trebuie totuși să-i exagerăm valoarea...” scrie d-sa), ar fi inferioară „poeziei pure” românești. Vom cerceta toate aceste pe îndelete, la curând apropiata apariție a volumului d-lui Lovinescu. Deocamdată ne însemnăm această credință: Anghel este pentru poezia românească modernă, ceea ce reprezintă Moreas pentru simbolismul francez. Și nu știu „dacă în fața acestei poezii, toate cele „pure” nu se întunecă. Pentru astăzi reproducem „Concluzia d-lui Lovinescu.

Poezia lui Anghel este o pură problemă de sensibilitate fără altă finalitate: ea nu e covârșită nici de elementul intelectual și, deci, nu se rezolvă în „concepții” de caracter mai retoric, cum se rezolvă într-o bună parte a operei lui Cerna, ce-și închipuia că menirea poeziei e să desvolte idei generale, nici nu-și trage substanța din sentimente colective formate dintr'un aliaj de elemente eterogene, greu de determinat. Inactuală în momentul ei de producere, moment dominat de finalismul și etnicismul sămănătorist și apoi de raționalismul didactic, poezia lui Anghel este actuală acum și aproape singura — nu uităm fi-reste pe Macedonski — spre care poezii se mai îndreaptă azi. Nu trebuie, totuși, să-i exagerăm valoarea: oricare i-ar fi distincția academică, rafinarea, noutatea imaginii, transparența, recunoaștem în ea mai mult tendințe decât realizări; rafinarea nu merge până la eliminarea completă a elementului poetic convenit și banal, de care e plină încă poezia de gingașie sentimentală a lui Anghel; în fluiditatea ei grațioasă și ușor muzicală, nu simțim dificultatea învinsă și acea relativ ermetism ieșit dintr'un proces de abstractizare; spiritualizarea nu merge nici ea până la transcendenta. Într-o poezie organizată încă uneori pe anecdotă; senzația este, în genere, superficială, așa că nu găsim într'însa ecoul „inefabilului”, pe care încearcă să-l sugereze poezia contemporană.

ISTORICUL PRESEI BRAILENE

A apărut și s'a pus în vânzare de: S. SEMILIAN: *Istoricul presei brăilene dela 1839 până la 1926*. Cu aspecte din trecutul politic, economic, comercial și cultural al Brăilei.

Prefață de Perpessicius. Tipografia „Modernă”, str. Roșie No. 2 Brăila, 1927. Un volum de 233 pagini și numeroase ilustrații.

REVISTE

VIATA LITERARA (II, 42, 19 Martie 1927):

D-l I. VALERIAN convorbește cu d. Tzigara-Samurcaș, directorul „Convorbirilor literare” și cel mai entusiast adept al unei întineri a sexagenarei reviste. Câte ceva din gândurile d-sale trebuie reținut. Sunt aspecte ale vieții literare de azi:

E greu să împaci trecutul cu viitorul. Din primul moment când am luat conducerea revistei am căutat să unesc pe tineri cu cei bătrâni. Te-ai aduci aminte că am publicat în primul număr pe Ion Minulescu și am cerut colaborarea lui Ion Pillat și altor tineri scriitori. După cum era de așteptat, unii din vechii convorbiriști s'au revoltat: „vrei să ne faci revista ultra modernistă, publicând toate trăsăturile celor tineri”. Iar cei tineri și-au exprimat temerea, că publicând la „Convorbiri” o să-i creadă lumea prea bătrâni. Cum vezi problema nu este tocmai ușor de rezolvat. Avem de luptat cu două mentalități diferite, corespunzând la două epoci distincte. În interesul revistei trebuie găsit numai decât un drum mijlociu, care mi se pare cel mai bun. Nu se poate nega nici trecutul, care ne-a bătătorit nouă drumul de azi, nici prezentul, care fără îndoială conține valori reale.

Ne trebuie cât mai intens colaborarea oclor tineri. Măine, Duminică, la al doilea festival al „Convorbirilor” voi face un apel către tinerii scriitori. Acest lucru l-am dorit de mult. Dar colaboratorii noștri nu sunt plătiți. Revista nu a avut până acum fonduri de colaborare. Am auzit că mai sunt publicații culturale în această situație. Adevărul acesta e destul de trist. Scriitorul, ca orice om, are nevoie să trăiască.

De ce într'o epocă de acut materialism ei să fie singurul „paria” al societății?

„Viata Românească” își păstrează colaboratorii, de aceea a putut să-și menție rubrică interesantă până azi. Cu noua organizare a „Convorbirilor” vom putea să plătim și noi. În acest sens avem promisiunea câtorva personalități marcante, care ne vor sprijini înțenția noastră.

În poezia d-lui SANDU TUDOR, sunt însușiri limpezi, de culoare și umor. Adă-Kale-ul d-sale e sugestiv:

Poste port plutesc duhori
din topiri de calafat.
Sus pe pod pe toț de sac Saadi Hafis Ali
mătură mătânii n barbă măsurat.
Fos cu fundul prin cealma
petoc negru prin salvar și în coate la zarpă,
gros de mijloc înfășat
cu brău galben de bumbac
învărgat.
De grumaji de bulumac
cu odgon vârtos de te'
Jeagună burtos caicul lui Saadi Hafis Ali
lângă podina din chei.
Pântecul de lemn smolit
sărutat de brău de undă
își desfundă
din găvanul lui moctit
o miroznă acrișoară
de năut, de scorișoară,
roșcove și de pipor